

774

**TEHTÄVÄ- JA KILPAILUORIENTOITUNEISUUDEN
SUHDE LIIKUNTA- JA KOULUMOTIVAATIOON TENETIN
YLÄASTEEN OPPILAILLA**

Petri Niittynen

Jon Salminen

Liikuntapedagogiikan
pro gradu- tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kevät 1998

TIIVISTELMÄ

Niittyinen, Petri, Salminen, Jon. Tehtävä- ja kilpailuorientoituneisuuden suhde liikunta- ja koulumotivaatioon Tenetin yläasteen oppilailla.

Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto, kevät 1998, 42 sivua. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma.

Tutkimus oli osa Sotkamon kunnassa toteutettua Verso-projektia. Projekti käsitteli yläasteen oppilaiden koulu- ja liikuntamotivaatiota sekä tytöillä että pojilla. Vertailuja tehtiin myös eri luokkamuotojen ja -tasojen kesken. Kohdejoukkona olivat Sotkamon Tenetin yläasteen liikuntaluokan, Verso-luokan sekä normaaliluokkien oppilaat. Tutkimus suoritettiin kyselylomakkeen avulla vuonna 1995. Oppilaat täyttivät lomakkeen valvonnan alaisena. Perusjoukon suuruus oli 266 oppilasta. Kyselyn tarkoituksena oli verrata oppilaiden tehtävä- ja kilpailuorientoituneisuutta suhteessa koulunkäynti- ja liikuntamotivaatioon.

Tuloksissa todettiin, että merkitsevä tekijä oppilaiden motivaatiossa oli orientoituneisuus suoritukseen. Suurta merkitystä ei ollut sillä, oliko oppilas tehtävä- vai kilpailuorientoitunut. Eri luokkamuotoja tarkasteltaessa liikuntaluokkalaiset olivat selvästi enemmän kilpailuorientoituneita verrattuna Verso- tai normaaliluokkalaisiin. Tyttöjen havaittiin olevan poikia merkitsevästi enemmän tehtäväorientoituneita.

SISÄLLYS

Tiivistelmä

Johdanto.....	1
1. Motivaatio.....	2
2. Suoritusmotivaatio.....	2
2.1 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio.....	4
2.2 Koettu pätevyys.....	5
2.3 Koettu kausaalisuus.....	6
3. Tavoiteorientaatio.....	7
3.1 Tehtävä- ja kilpailusuuntautunut orientaatio.....	7
3.1.1 Tehtävä- ja kilpailuorientaation yhteydet viihtyvyyteen ja koettuun pätevyyteen.....	8
3.1.2 Tehtävä- ja kilpailuorientaation yhteydet ikään, sukupuoleen ja menestykseen.....	9
3.1.3 Tehtävä- ja kilpailuorientaatio urheilussa ja koulussa.....	10
4. Koululiikuntamotivaatio.....	11
4.1 Liikuntamotivaation käsite.....	11
4.1.1 Liikuntamotiivien luokittelu.....	13
4.2 Liikuntamotivaatio kouluikäisillä.....	14
4.2.1 Sukupuolen yhteys koululiikuntamotivaatioon.....	15
4.2.2 Sosiaalisten suhteiden yhteys koululiikuntamotivaatioon.....	16
5. Koulumotivaatio.....	17
5.1 Koulumotivaation käsite.....	17
5.2 Kodin yhteys koulumotivaatioon.....	18
5.3 Sukupuolen yhteys koulumotivaatioon.....	19

5.4 Sosiaalisten suhteiden yhteys koulumotivaatioon.....	20
6. Tutkimusongelmat.....	21
7. Tutkimusmenetelmät.....	22
7.1 Perusjoukko ja aineisto.....	22
7.2 Menetelmät.....	22
7.3 Reliabiliteetti ja validiteetti.....	23
8. Tulokset.....	24
8.1 Orientoituneisuusmuuttujien faktorianalyysi.....	24
8.2 Kilpailuorientoituneisuus.....	27
8.2.1 Kilpailuorientoituneisuuden yhteys koulunkäyntiin ja kouluunlähtöön suhtautumiseen sekä liikuntamotivaatioon.....	27
8.2.2 Kilpailuorientoituneisuuden yhteys sukupuoleen ja luokkamuotoon.....	27
8.3 Tehtäväorientoituneisuus.....	29
8.3.1 Tehtäväorientoituneisuuden yhteys koulunkäyntiin ja kouluunlähtöön suhtautumiseen sekä liikuntamotivaatioon.....	29
8.3.2 Tehtäväorientoituneisuuden yhteys sukupuoleen ja luokkamuotoon.....	30
9. Pohdinta.....	33
9.1 Kilpailuorientoituneisuus.....	33
9.2 Tehtäväorientoituneisuus.....	34
9.3 Johtopäätökset.....	36
Lähteet.....	37

Liitteet

JOHDANTO

Nykypäivän koululainsäädäntö painottaa yhä vähemmän liikunnan merkitystä oppiaineena. Koululiikunta tuntien määrä on entisestään vähentynyt ja arvostus heikentynyt. Liikuntatuntien määrä viikossa on Suomessa Euroopan maiden alhaisimpia. Suomalaiset 11-15-vuotiaat nuoret puolestaan suhtautuvat koulunkäyntiin keskimääräistä kielteisemmin. Kuitenkin tarkasteltaessa liikuntaan ja ulkoiluun käytettyä aikaa kaikesta vapaa-ajasta ja vertaillaessa sitä muihin Euroopan maihin, voidaan todeta suomalaisten nuorten olevan keskimääräistä aktiivisempia liikkujia. Tässä on havaittavissa selvä ristiriita. Miksi suomalaiset nuoret eivät viihdy koulun liikuntatunneilla? Yksi keino lähestyä kyseistä ongelmaa on tutustua nuorten koululaisten koulu- ja liikuntamotiiveihin, ja siihen miten niitä voisi parantaa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli käsitellä kilpailu- ja tehtäväorientoituneisuuden suhdetta nuorten koulu- ja liikuntamotivaatioon. Tutkimus oli osa laajempaa Verso-projektia, joka kokonaisuudessaan syventää tämän tutkimuksen perusteella tehtyjä johtopäätöksiä.

Verso-projektin keskeinen idea on konstruktivistinen oppimiskäsitys, jossa oppiminen tapahtuu oppijan oman toiminnan tuloksena. Verso-projektissa pyrittiin oppilaan vastuuta lisäämällä parantamaan hänen oppimiskykyään. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että oppilaat ottivat vuorollaan vastuuta jokapäiväisistä koulun toiminnoista. Oletuksena oli, että tämän tyyppinen vastuunkanto edesauttaisi oppilaita paneutumaan eri asioiden sisältöihin ja käytettävissä oleviin menetelmiin. Opetettavan aineksen yhteiskunnallista merkitystä korostettiin. Oppilaiden tietoja ja taitoja pyrittiin yhdistämään siten, että ne muodostavat helposti sisäistettävän kokonaisuuden. Verso-projektissa korostettiin myös yhteistyön merkitystä, minkä tarkoitus on lisätä vuorovaikutusta oppilaiden ja opettajan kesken sekä eri koulujen ja koulun ulkopuolisten tahojen välillä.

1. MOTIVAATIO

Ihmiskäyttäytymisen taustavoimana on tavoite, joka tekee käyttäytymismallit ymmärrettäviksi. Sitä henkistä tilaa, joka ohjaa toimintaamme, kutsutaan motivaatioksi (Jansson 1982, 175). Motiivit toimivat taustavoimina tekemisissämme ja ohjaavat käyttäytymistämme. Sellaiset tunnetilat kuten häpeä ja ylpeys ovat seurauksia käyttäytymisestämme. Motivaatio ilmenee inhimillisessä toiminnassamme pyrkimis- ja välittämiskäyttäytymisenä (Roberts 1982).

Tarpeet, jotka suuntaavat ihmisen käyttäytymistä, ovat ensisijaisesti opittuja. Tarve käsite viittaa yleisempään tavoitteeseen, kun taas motiivilla tarkoitetaan kiinnostusta yksityiskohdaisempaan kohteeseen tai toimintoon. Motiivilla tarkoitetaan tiettyyn kohteeseen suuntautuvaa tarvetta, joka on yleisluonteinen ja käyttäytymisen aloittava voima (Telama 1986, 152).

Ihmisen käyttäytymisen kannalta motivaation lisääntyminen herkistää huomiokykyä, voimistaa pyrkimyksiämme ja tehostaa suuntautumista (Singer 1975, 53). Motivaation vaikutukset ilmenevät kolmella tavalla: 1) valinnoissamme 2) pyrkimystemme suuntauksessa ja 3) suoritustasossamme. Motivoituneisuus näkyy urheilutilanteissa aktiivisuutena toiminnassa ja pyrkimyksenä harjoitella niin hyvin, että pääsee laadullisesti hyvään suoritukseen (Singer 1975, 41-42).

2. SUORITUSMOTIVAATIO

Suoritusmotivaatio on pyrkimystä saavuttaa menestystä erilaisissa suoritus tilanteissa. Alschuler, Tabor ja MacInture kuvaavat suoritusmotivaation luonnetta kirjassaan näin: ”Kun halu suoriutumiseen jossakin asiassa ilmenee, merkitsee se yksilön voimavarojen panemista liikkeelle siten, että toivottu suoritustaso on mahdollista saavuttaa. Suoritusmotivaatio merkitsee pyrkimistä eteenpäin, aikaisempien ennätysten parantamista, kanssakilpailijoiden voittamista, paremman suorituksen aikaansaamista, nopeamman ja tehokkaamman suorituksen tavoittelemista sekä ainutlaatuisten ratkaisujen löytämistä vaikeisiin ongelmiin”

(Bostian & Gardner 1981, 205). Murray (1938) määrittelee suoritusmotivaation voimakkaaksi ja pitkään kestäväksi voimakkaasti toistuvaksi yritykseksi jonkun vaikean asian loppuunsaattamiseksi. Whiten (1963) mukaan suoriutumismotivaatio pakottaa pätevään toimintaan ja saa tyydytyksensä tehokkuuden tunteesta. Nicholls (1984) perustaa näkemyksensä siihen, että suoritusperusteisessa toiminnassa motiivina on pätevyuden kokeminen.

Ihmiset, joiden suoritusmotivaatio on suuri, ovat yleensä itsevarmoja. He ovat parhaimmillaan suoritustilanteissa, joissa he voivat ottaa henkilökohtaista vastuuta ja itse kontrolloida tapahtumien kulkua. Helposti saavutettava menestys ei motivoi henkilöä, jolla on voimakas suoritusmotivaatio, mutta myöskään mahdottomilta tuntuvat tehtävät eivät kiinnosta. Heille luonteenomaista on, että he tekevät tarkempia suunnitelmia pitkällä aikavälillä kuin ihmiset, joiden motivaatiotaso ei ole niin suuri (Bostian & Gardner 1981, 206). Ihmiset, joilla suoritusmotivaatio on korkea, ottavat kohtuullisia riskejä ja nauttivat stressistä, joka liittyy suoriutumiseen (Singer 1980, 255).

Aldermanin mielestä suoritusmotivaatio tulee esiin toiminnassa, jossa jokin suoritusstandardi on vastustajana. Suoritusstandardi voi tulla yksilön sisäisistä pyrkimyksistä tai ulkoisista tavoitteista. Suoriutumistilanteet, joissa yksilöä arvioidaan ja joissa on mahdollista joko onnistua tai epäonnistua, katsotaan liittyvän suoritusmotivaatioon. McClellandin mukaan yksilön on oltava tietoinen vastuustaan toimintansa tuloksellisuudesta. Lisäksi onnistumisista tai epäonnistumisista tulee saada välitön palaute. Yksilön on myös tiedettävä, mitä onnistunut suoritus edellyttää ja millä todennäköisyydellä onnistuneeseen suoritukseen päästään (Alderman 1974, 203-205). Toisaalta helposti menestyvälle suorituksen arvo on pienempi ja suoritusmotivaatio matalampi (Vanek & Hosek 1969, 86).

Atkinson on todennut (Kuusinen 1991), että käyttäytyminen on lähestymispyrkimyksen ja välttämispyrkimyksen välisen ristiriidan tulosta. Jokaisessa suorituksessa on mahdollista onnistua tai epäonnistua ja seurauksena on joko ylpeys tai häpeä. Näiden tunteiden voimakkuus on määräävä tekijä sille, alkaako henkilö suorituksen vai ei. Näin suorituskäyttäytyminen on lopputulos epäonnistuneen pelon ja onnistumisen toiveen välisestä emotionaalista ristiriidasta (Kuusinen 1991, 185-186).

Suoriutumistilanteissa lopputulokseen ensisijaisesti vaikuttavat tekijät ovat ponnistelu,

kyvyt, tehtävän vaikeus ja sattuma. Onnistumisen hetkellä voimakkaaseen suoritusmotivaatioon liittyvät syytekijät nähdään omissa kyvyissä ja epäonnistumisen hetkellä syytekijöitä pidetään tilapäisinä. Yksilöt, jotka ovat voimakkaasti motivoituneita, näyttävät kestävästi pettymyksiä toiminnassaan ja osaavat orientoitua tulevaisuuteen (Kuusinen 1991, 188).

2.1 SISÄINEN JA ULKOINEN MOTIVAATIO

Suoritusmotiivit, jotka käynnistävät toiminnan, ovat joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Nämä motiivit voivat toimia yhdessä tai erikseen. Tiedostetut ja tiedostamattomat motiivit voidaan jakaa vielä sisäisiin ja ulkoisiin motiiveihin. Sisäisiin motiiveihin vaikuttavat henkilön asenteet, tarpeet, toiveet, tavat sekä sympatit ja antipatit. Ulkoisiin motiiveihin vaikuttaa menestys, palkkiot ja henkilön saama sosiaalinen arvostus (Jansson 1982, 175-177). Ihminen, joka toimii nautinnon ja ilon vuoksi on sisäisesti motivoitunut. Mitä intensiivisempää toiminta on, sitä paremmin ihminen on sisäisesti motivoitunut (Silva & Weinberg 1984, 179). Sisäisen motivaation uskotaan perustuvan henkilön yksilöllisiin tarpeisiin määrätä toimintaansa ja tuntea oma kyvykkyytensä. Sisäinen motivaatio toimii merkittävänä energian lähteenä ja motivoi yksilöä hallitsemaan optimaalisia haasteita. Ulkoisten motivaatiotekijöiden vapautuminen herättää yksilön luovuuden, spontaanisuuden ja neuvokkuuden (Deci & Ryan 1985, 32-35).

Decin & Ryanin (Kuusinen 1991) organistinen malli sisäisestä ja ulkoisesta motivaatiosta ottaa huomioon motivaation kehittymisen ja yksilön persoonallisen rakenteen. Lähtökohtana on, että yksilöllä on sisäinen tarve kehittyä kohti suurempaa itsemääräämisoikeutta, autonomiaa ja kyvykkyyttä. Yksilön hyvinvoinnin edellytyksenä on sisäisten tunteiden ja tuntemusten sekä ulkoisen käyttäytymisen johdonmukaisuus. Toiminta, joka on sisäisesti motivoitunutta, koetaan itsestä lähteväksi, eikä tekeminen ole uhkana autonomian tunteelle. Yksilö kokee kasvavaa kyvykkyyttä ja osaamista sekä tekemisen mielihyvää. Ulkoisesti motivoitunut käyttäytyminen aiheuttaa pakon tunteen ja jännitteen. Ulkoisten palkkioiden, kontrollin tai rangaistuksen puuttuessa toiminta menettää merkityksensä tai lakkaa eli itsetarkoituksellinen tekeminen ja mielihyvä puuttuvat (Kuusinen 1991, 191).

Harterin (1978) mukaan positiivisia palkkioita antamalla ja vahvistamalla yksilön autonomian tunnetta, voidaan vaikuttaa yksilön sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Suorituksen positiivinen arviointi yhdistettynä tilanteiden itsenäisiin hallintayrityksiin auttaa lasta vahvistamaan sisäistä kontrolliaan. Itsearvostuksen ja pätevyyden tunteen puute yhdistettynä ulkoiseen kontrolliin aiheuttaa arkuutta ja lapsen suoritusmotivaation laskua.

Liikuntaan osallistumista ohjaa erilaiset motiivit, kuten hyvän olon tai mielihyvän saavuttaminen, uteliaisuus liikuntaa kohtaan, osallistumisen halu tai kokemuksen saaminen. Nämä motiivit voidaan luokitella sisäisiin motiiveihin. Ulkoisia motiiveja ovat vanhempien sosiaalinen painostus, palkinnot ja sosiaalisen arvostuksen saavuttaminen. Sisäiset tekijät kuten urheilun luontaiset haasteet, taitojen kehittäminen, jännitys ja henkilökohtaisten taitojen saavuttaminen motivoivat lapsia ja nuoria liikuntaan luonnostaan. Ulkoiset asiat kuten voittaminen, palkintojen ja kunnian saaminen ja toisten miellyttäminen eivät ole lapsille niin tärkeitä motiiveja kuin sisäiset tekijät (Weiss & Chaumeton 1987). Urheilussa huippusuoritukset edellyttävät vahvaa sisäistä motivaatiota, koska ulkoiset motivaatiotekijät eivät ole pysyviä, eivätkä saa aikaan todellista kehittymistä tuloksissa (Singer 1984, 18).

2.2 KOETTU PÄTEVYYS

Whiten (1959) mukaan suoriutumismotivaatio (effectance-motivation) -mallin organismit ovat motivoituneita sisäisesti. Se näkyy erilaisena tehokkuustarpeena, jossa pätevyyden kokeminen vuorovaikutussuhteessa muiden kanssa antaa tyydyttymisen tunteen. Harterin (1978, 38) tekemässä suoritus- (competence) motivaatiomallissa on ollut pohjana Whiten suoriutumismotivaatiomalli. Harterin suoritusmotivaatiomallissa koettua pätevyyttä ei liitetä suoritusmotivaatioon, vaan koettu pätevyys on enemmänkin väline motivaatioon ja tärkeä vaihe motivaation kehittämisessä. White näkee mallissaan koetun pätevyyden ja suoritusmotivaation suhteen yksioikoisempuna. Harter alkoi käyttää competence-termiä effectance-termin sijasta, koska hän halusi korostaa enemmän tuotoksen kuin prosessin merkitystä.

Harterin (1981) mukaan lapsi tarvitsee riittävän määrän positiivista vahvistamista ylläpitääkseen motivaatiotaan tavoitteellisille yrityksilleen. Positiivinen vahvistaminen voi tulla kaverin, vanhemman tai kenen tahansa tärkeän henkilön suunnalta. Tärkeää on, että vahvistusta annetaan lapselle kehityksen varhaisessa vaiheessa. Lisäksi vahvistuksen tulee tukea tavoitteellisia yrityksiä, eikä ainoastaan onnistuneita yrityksiä. Lapsi, joka on sisäisesti motivoitunut jollakin toiminta-alueella (sosiaalisella, fyysisellä, kognitiivisella), kokee olevansa pätevä vastaavilla alueilla ja ottaa vastuun onnistumisten ja epäonnistumisten hetkelä. Decin ja Ryanin (1985, 17) mukaan kaikki tapahtumat, jotka vahvistavat koettua pätevyyttä, lisäävät sisäistä motivaatiota.

Itsearvostus on yksilön tekemä arviointi itsestään ja on yhteydessä ihanneminään eli tavoitteen, johon henkilö pyrkii ja vertaa itseään. Tämän mukaan itsearvostus tulee kunnianhimoisten pyrkimysten ja menestyksen yhteydestä (Harter 1985, 55). Ratkaiseva merkitys viihtyvyyteen ja esimerkiksi urheilussa pysymiseen on minäkäsityksellä. Sosiaalisen hyväksynnän ja yhteenkuuluvuuden puute sekä alhaiseksi koettu pätevyys lajin edellyttämässä taidoissa vaikuttavat kielteisesti urheilun jatkamiseen (Ommundsen 1992).

2.3 KOETTU KAUSAALISUUS

Kausaalisuus on yksi suoritusmotivaation ulottuvuuksista ja liittyy käsityksiin suoriutumisen syistä. Atribuutiot (syyt ja niiden selittäminen) helpottavat meitä toimimaan yhteiskunnassa ja ymmärtämään erilaisia asioita. Meillä on tarve selittää omaa tai vieraan ihmisen käyttäytymistä ja suoriutumista erilaisissa tilanteissa. Me tarvitsemme selityksiä, jotta voisimme saada kokemuksemme ymmärrettäviksi ja voisimme arvostaa toimintojemme lopputulosta (Straub & Williams 1984, 215).

Atribuutioteoria (Weiner 1986) on vaikuttanut näkemyksiin motivaatiosta. Atribuutiot vaikuttavat tulosodotuksiin ja häviön tai voiton kokemiseen. Onnistumisen tai epäonnistumisen hetkellä käydään läpi syitä, jotka ovat vaikuttaneet tulokseen. Yksilön pyrkimyksenä on joko ylläpitää tai muuttaa positiivisempaan suuntaan arviotaan itsestään entiseen nähden.

Lopputuloksen ollessa huono tai epätoivottu, yksilö pyrkii säilyttämään itsekunnioituksensa selittämällä, että tehtävä oli liian vaikea tai hänellä oli huono onni. Joten itsearvostuksen säilyttämispyrkimys on Weinerin (1974) mukaan ulkoisten tekijöiden selittämistä. Lopputuloksen ollessa hyvä, yksilö muuttaa helposti arviota itsestään positiivisemmaksi. Silloin lopputulos selitetään omista kyvyistä ja henkilökohtaisesta panoksesta johtuvaksi (Silva & Weinberg 1984, 200-202 ; Weiner 1974, 5-8).

Kokeelliset tutkimukset osoittavat, että palkitseminen ihmisiä jo itsessään kiinnostavassa toiminnassa, saa aikaan kiinnostuksen vähenemisen. Tulokset johtunevat siitä, että koetun kausaalisuuden sijainti muuttuu sisäisestä ulkoiseksi. Samalla tavalla myös koetun pätevyyden muutokset saavat aikaan muutoksia sisäisessä motivaatiossa (Deci & Ryan 1985).

3. TAVOITEORIENTAATIO

3.1 TEHTÄVÄ- JA KILPAILUSUUNTAUTUNUT ORIENTAATIO

Tavoiteorientaatiomalli on yksi paljon käytetty sosiaaliskognitiivinen, dynaaminen lähestymistapa suoritustavoitteeseen urheilu- ja koulututkimuksessa (Boyd & Callaghan 1994). Tavoiteorientaatio vaikuttaa siihen, valitaanko tehokas vai tehoton suoritustavoite (Nicholls 1989, 28). Lasten suoritustavoiteorientaatiotutkimuksissa on tullut esiin kaksi hallitsevaa tavoiteperspektiiviä, tehtävä- ja kilpailusuuntautuneisuus. Ne määräävät miten pätevyys arvioidaan ja menestys koetaan (Nicholls & Miller 1984). Motivaation ymmärtämiseksi paremmin tärkeämpää kuin ihmisten erottelu tehtävä- ja kilpailuorientaation suhteen on orientaatioprofiili, jossa ihmisten orientoituminen tehtävä- ja kilpailuorientaatioon muodostaa erilaisia kombinaatioita (Fox ym. 1994).

Tehtäväsuuntautuneen pätevyyden käsitteen lähtökohtana on oman kehittymisen ja yrittämisen seurauksena syntynyt kyvykkyyden tunne. Tavoitteena on joko henkilökohtaisen suorituksen parantaminen tai tietyn tehtävän suorittaminen. Henkilö keskittyy ajatuksensa

enemmän oppimisprosessiin, kehittämiseen ja yrittämiseen kuin voittoon tai häviöön. Tärkeintä menestymisen tunteen kannalta on oman suorituksen parantaminen, uusien taitojen hankkiminen ja omien tavoitteiden rakentaminen. Koska kyvykkyyden tunteen perustana on henkilökohtainen edistyminen ja kova harjoittelu, kehittyy koettu kyvykkyys, huolimatta siitä kokeeko yksilö olevansa pätevä tai epäpätevä. Tehtäväsuuntautuneessa toimintaympäristössä korostetaan laadukkaita suorituksia, jatkuvaa osallistumista ja maksimaalista ponnistelua (Duda 1993).

Kilpailusuuntautuneessa motivaatiomallissa kyvykkyys koetaan peilaamalla omaa egoa suhteessa muihin. Tällä tavalla urheilija, joka on kilpailusuuntautunut, keskittyy kilpailusuoritukseen. Kyvykkyys koetaan sosiaalisen vertailun avulla, jolloin urheilija osoittaa parempia kykyjä kuin muut tai on yhtä hyvä kuin muut, mutta pienemmillä ponnisteluilla. Tämä tavoiteorientaatiomalli aiheuttaa helposti sen, että jotkut tuntevat itsensä epätätymisiksi. Kilpailusuuntautunut lapsi, jolla on alhainen koettu pätevyys, suoriutuu oletettavasti alle kykyjensä suoritustilanteissa ja samalla hänen mielenkiintonsa ja yrityshalunsa tehtävää kohtaan heikkenee. Jos kilpailuorientoitunut lapsi ei pärjää, seuraa siitä helposti, että lapsi alkaa valita joko liian vaikeita tai helppoja tehtäviä. Toistuvien epäonnistuneiden kokemusten mahdollisuus aiheuttaa helposti toiminnan lopettamisen. Niin ei kuitenkaan käy lapsille, joilla on korkea koetun pätevyyden tunne (Duda 1993).

3.1.1 Tehtävä- ja kilpailuorientaation yhteydet viihtyvyyteen ja koettuun pätevyyteen

Motivaation kannalta hyvin tärkeitä ovat henkilön sisäiset kokemukset, vaikka toiminnalla olisi sekundaaristakin hyötyä. Yksilö, joka on sisäisesti motivoitunut, etsii toiminnastaan tulevia sisäsyntyisiä palkintoja, kuten iloa, elämyksiä, menestystä ja virkistystä. Ulkoiset tekijät, kuten raha ja kunnia, ovat toissijaisia motivaation kannalta (Burton 1992). Keskeinen sisäiseen motivaatioon liittyvä tekijä urheilussa on viihtyminen. Toiminnan ilo lisää urheiluun osallistumista, kun taas viihtymisen puute on tekijä, joka helposti johtaa urheilusta luopumiseen (Weiss & Petlichkoff 1989).

Paras tulos motivaation ja viihtymisen kannalta saavutetaan silloin kun sekä lapsi että ympäristö, jossa lapsi toimii, on tehtäväorientoitunut. Kilpailusuuntautuneiden tavoitteiden korostaminen johtanee sisäisen kiinnostuksen alenemiseen toimintaa kohtaan tulevaisuudessa, vaikka lapsella olisikin korkea koettu pätevyys. Huonoimmassa tilanteessa motivaation kannalta ovat kilpailuorientoituneet lapset, jotka toimivat kilpailuorientoituneessa ilmapiiressä. Näin erityisesti on silloin, kun heillä on alhainen koettu pätevyys (Duda 1993).

3.1.2 Tehtävä- ja kilpailuorientaation yhteydet ikään, sukupuoleen ja menestykseen

Iällä ja sukupuolella on havaittu olevan yhteyksiä tehtävä- ja kilpailuorientaatioon. Nuoremmat lapset ovat vanhempia lapsia vähemmän kilpailuorientoituneita. Sukupuolten välillä pojat ja miehet ovat tyttöjä ja naisia enemmän kilpailuorientoituneita. Mitä korkeammalla tasolla urheilija urheilee, sitä useammin hän on kilpailuorientoitunut (White & Duda 1994). Sukupuoli vaikuttaa myös sosiaaliseen käyttäytymiseen tavoiteorientaation suhteen. Miehet ovat naisia enemmän kiinnostuneita voittamisesta ja omien kykyjensä näyttämisestä, urheilijan tasosta riippumatta (Duda 1988).

Sukupuoli ja urheilijan kilpailutaso vaikuttaa myös tehtäväorientoituneisuuteen. White ja Duda havaitsivat, että miehet, jotka harrastavat kuntourheilua ovat vähemmän tehtäväorientoituneita kuin urheilevat lukiolaistytöt tai naiset, jotka harrastavat kuntourheilua. Kuntourheilua harrastavat miehet ovat myös vähemmän tehtäväorientoituneita kuin kilpailu-uransa aloittavat nuoret miehet tai eliitti urheilijat (White & Duda 1994).

Nichollsin (1989) mukaan lapset eivät ymmärrä kilpailuorientaation merkitystä ennen kymmenettä ikävuotta. Monet asiat vaikuttavat lapsen orientoituneisuuteen senkin jälkeen, kun lapsi on saavuttanut riittävän henkisen tason ymmärtääkseen kilpailu- ja tehtäväorientoitumiseen liittyviä asioita. Sosiaalisuus tai erilaiset kokemukset sosiaalisesta ympäristöstä vaikuttavat henkilön kilpailu- ja tehtäväorientoituneisuuden tasoon ratkaisevasti. Tämän seurauksena urheilijoiden, jotka kilpailevat hyvin korkealla tasolla, missä voitto on keskeis-

tä, pitäisi olla enemmän kilpailuorientoituneita (White & Duda 1994).

3.1.3 Tehtävä- ja kilpailuorientaatio urheilussa ja koulussa

Urheilijoilla, jotka ovat tehtäväsuuntautuneita, työnteon ja yhteistyötaitojen oppiminen sekä hyväksi kansalaiseksi kasvaminen ovat urheilun suurimmat päämäärät. Kilpailusuuntautuneet urheilijat korostavat omaa suosituksi tulemistaan, kilpailullisuutta ja itsetärkeyttä (Duda 1989). Dudan ja Nichollsin (1992) tutkimuksessa tehtäväsuuntautuneiden opiskelijoiden, jotka olivat sekä urheilijoita että ei-urheilijoita, luonteenomaisia piirteitä olivat kova yrittäminen ja hyvä yhteistyö toisten opiskelijoiden kanssa. Kilpailusuuntautuneiden opiskelijoiden tavoitteena samasta otosryhmästä oli korkean kyvykkyyden osoittaminen. Tehtäväsuuntautuneilla ihmisillä käsitys urheilusta ja liikunnasta on sisäisen hyödyn tuoja ja tarjoaa samalla mahdollisuuden toimia muiden ihmisten kanssa ja heidän puolestaan. Kilpailusuuntautuneille ihmisille on tyypillistä, että urheilu koetaan henkilökohtaisen kunnian ja ulkoisten hyötyjen tuojana.

Yliopistourheilijoiden tavoiteorientaation yhteyksiä kilpailusuorituksiin tutkittaessa huomattiin, että tehtäväsuuntautunut ajattelu ja korkeaksi koettu kyvykkyys johtivat parhaisiin suorituksiin. Kilpailuorientoitunut ajattelutapa ja vain lopputulokseen keskittyminen johtivat urheilijoiden huonoimpiin suorituksiin. Tehtäväsuuntautuneen urheilijan oletetaan menestyvän paremmin huippu-urheilussa kuin kilpailuorientoituneen urheilijan, koska tavoitteet keskitetään omien taitojen kehittämiseen. Urheilijan on helpompi kontrolloida itseään kun menestyminen on oman harjoittelun tulosta, eikä omien ja muiden kilpailijoiden suoritusten vertailua. Tehtäväsuuntautuneen urheilijan on helpompi pitää motivaatiotaan yllä, vaikka olisi jo saavuttanut korkeita tavoitteita, koska hän tavoittelee henkilökohtaisten tulostensa parantamista (Roberts 1992).

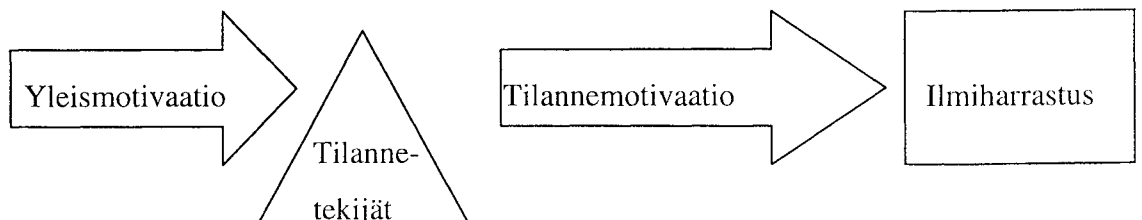
Tehtäväorientoituneet opiskelijat uskovat, että kovalla työnteolla, sisällön ymmärtämisellä ja yhteistyöllä saavutetaan hyviä oppimistuloksia ja opiskelumenestystä. Kilpailuorientoituneiden opiskelijoiden mukaan toisten voittaminen ja oma etevyys antavat pohjan opiske-

lumenestykselle (Nicholls 1989). Tehtäväsuuntautuneisuus on yhteydessä tyytyväisyyteen, viihtyvyyteen ja sisäiseen motivaatioon sekä urheilussa (Fox ym. 1994) että koulutyössä (Duda & Nicholls 1992).

4. KOULULIIKUNTAMOTIVAATIO

4.1 LIIKUNTAMOTIVAATION KÄSITE

Tutkittaessa liikuntamotivaatiota pyritään vastaamaan kysymykseen , mikä saa ihmiset liikkumaan ja mikä heitä liikunnassa kiinnostaa (Vuolle ym. 1986, 151) tai kysymykseen miksi toinen harrastaa liikuntaa ja toinen taas ei (Meteli 1975, 111). Liikuntamotivaatio-tutkimukset kohdistuvat yleensä pysyväisluonteisiin motiivituloihin, joihin tilannetekijöillä on suuri vaikutus. Tästä syystä voidaan liikuntamotivaatioon liittää yleismotivaation ja tilannemotivaation käsitteet. Yleismotivaatiolla tarkoitetaan pysyvää kiinnostusta tiettyä toimintaa kuten esimerkiksi terveyden vaalimista kohtaan. Tilannemotivaatio selittää niitä päätöksiä, joita konkreettisesti joudutaan tekemään kun liikuntaan yllyttävät motiivit ja harrastamista rajoittavat tekijät joutuvat vastakkain. Kyseisen henkilön osallistuminen toimintaan riippuu loppujen lopuksi tilannemotivaatiosta. On selvää, että mitä suurempi määrä rajoittavia tekijöitä (esim. säätila, liikuntapaikan etäisyys jne.) on olemassa, sitä voimakkaampi täytyy yleismotivaation olla, jotta seurauksena olisi liikuntasuoritukseen osallistuminen. Tilanne- motivaatio on siis riippuvainen sekä yleismotivaation suuruudesta että tilannekohtaisista tekijöistä (Telama 1986, 151, Meteli 1975, 109-111).

KUVIO 1. Yleismotivaation ja tilannetekijöiden osuus ilmiharrastuksen synnyssä (Laakso 1981, 57).

Tilannekohtaiset tekijät ovat yleensä liikuntatoimintaa rajoittavia tekijöitä, mutta niillä saattaa olla myös harrastusta lisäävä vaikutus. Jos yleismotivaatio on heikko, voivat suotuisat tilannetekijät motivoida lisäharrastukseen. Toisaalta, jos kyseisen henkilön yleismotivaatio on voimakas, voidaan olettaa, että hän harrastaa eri tilanteista huolimatta (Laakso 1981, 57).

Kaikki yksilön aktiivinen toiminta on lähtöisin tarpeiden tyydyttämisestä. Petrovskin (1973) mukaan tarve on ”yksilön tila, joka ilmentää sen riippuvuutta konkreettisista olemassaolon ehdoista ja joka esiintyy persoonallisuuden aktiivisuuden pontimena”. Toisin sanoen yksilön tarpeiden syntyyn vaikuttavat hänen biologinen perustansa, yhteiskunnallinen tilanne ja kulttuurilliset kokemuksensa. Tarve on siis pikemminkin selitys siitä, miten tarpeet ja motiivit kehittyvät. Tarpeet, jotka johtavat aktiivisuuteen, voivat olla joko biologisia tai hankittuja. Inhimillisen toiminnan sisältö on kuitenkin sellaista, että sitä ei kokonaisuudessaan määrää sen synnyttänyt tarve. Tarve synnyttää aktiivisuuden, mutta sen jälkeen toiminnan sisältöä ohjaa tietoinen tavoite (Petrovski 1973, 184-185). Liikuntaharrastuksen peruslähtökohtana saattaa siis olla esimerkiksi terveyden ylläpitäminen, joka kuitenkin muuttuu välittömiksi toimintatavoitteiksi, kuten tietyn kilometrimäärän hiihtämiseksi, suorituskyvyn parantuuessa. Toisaalta sama tarve voidaan tyydyttää monella eri toiminnalla. Vastaavasti myös sama toiminta voi tyydyttää useita eri tarpeita. (Meteli 1975, 109-110, Vuolle ym. 1986, 152).

Liikuntamotivaatio voi muodostua myös kognitiivisena tai emotionaalisen prosessina. Kun yksilö tietoisesti ajattelee liikunnan merkitystä itselleen ja samalla asettaa itselleen tavoitteita voidaan puhua kognitiivisesta prosessista. Toisaalta tilannemotivaation valintatilanteisiin saattaa myös liittyä kognitiivista päätöksentekoa. Tunne-elämykset ovat osa liikuntaa. Liikuntamotivaatio voi olla hyvin emotionaalisesti virittäytynyttä siten, että tavoitteena liikunnassa on jonkun tietyn tunnetilan saavuttaminen. Tätä kutsutaan emotionaaliseksi prosessiksi (Telama 1986, 152-153).

Käsiteltäessä liikuntamotiiveja voidaan ne erottaa sisäisiin ja ulkoisiin motiiveihin. Tarvejärjestelmään suhteutettuna on sisäinen motivaatio sitä, että tarve tyydyttyä itse toiminnasta eli liikuntaharrastuksesta tai sen välittömistä seurauksista (esim. kunnosta, hyvänolon tun-

teesta jne.) Ulkoinen liikuntamotiivi taas kumpuaa tarpeesta, jota liikunta toiminta ei tyydytä. Tämän tyyppisiä ulkoisia motiiveja voi olla esimerkiksi pakko, raha, kuntosuorituspiste, ym. Liikuntaharrastuksen aloittaminen edellyttää siis käsitteenä tavoitteen ja motivaation sisäistämistä, jos liikuntatoiminta ei perustu sisäiseen motivaatioon, ei kysymyksessä ole liikuntaharrastus (Meteli 1975, 111).

4.1.1 Liikuntamotiivien luokittelu

”Materialistisen psykologian tarveteorian mukaan liikuntaharrastuksen taustalla olevien tarpeiden ja motiivien järjestelmä muovautuu paitsi yksilön kehityshistorian myös yhteiskunnan rakenteen ja yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevan liikuntakulttuurin säätelemänä. Tämän vuoksi ei liikuntamotivaation luokituksia ole syytä nähdä universaaleina eikä staattisina” (Meteli 1975, 111).

Maslowin (1954) hierarkkisen motivaatiomallin mukaan alimpana ovat fysiologiset tarpeet. Sitä seuraavat turvallisuuden tarpeet, liittymisen ja rakkauden tarpeet, arvostuksen tarpeet, itsensä toteuttamisen tarpeet, tarve tietää sekä ymmärtää ja esteettiset tarpeet. Maslowin mielestä yksilön täytyy pystyä täyttämään ensin biologiset tarpeet ennen kuin hän voi synnyttää korkeampia hengellisiä tarpeita (Maslow 1954). Liikunta harrastuksen taustalta pystytään varmasti löytämään Maslowin mukaisia tarpeita, kuten esimerkiksi turvallisuuden, liittymisen, arvostuksen ja itsensä toteuttamisen tarpeita.

Henningin (1965, 128-137) mukaan liikuntamotiivit voidaan jakaa yksilöllisiin ja yhteisöllisiin motiiveihin. Yksilöllisiä motiiveja ovat mm. vitaalinen tarve ja emotionaaliset tunteet. Yhteisöllisiin motiiveihin Henning laskee mukaan sosiaaliset, normatiiviset ja suoritus-tason kohottamisen pyrkimykset. Henningin mukaan urheileminen ja liikunta ovat yhteiskunnallisesti hyväksytyjä, ja näin ollen yksilön tietoisuus ympäristöstään vaikuttaa hänen tekoihinsa.

Cailloisin (1961, 14-26) leikin elementin erittely on vaikuttanut liikuntamotivaation tutkimukseen. Leikin ja liikunnan samankaltaisuudesta johtuen toimii Cailloisin leikin elementin erittely myös liikuntamotivaation luokittelun perustana. Hänen mukaansa leikin perus-

elementteinä toimivat: kilpailu, sattuma, jäljittely ja jännitys/huuma. Näistä varsinkin kilpailun, jännityksen ja huuman voidaan todeta olevan osa nykypäivän kilpaurheilua.

Kenyonin (1971, 71-81) kehittämät liikunta-asetteikot ovat lähtöisin tarveorioista, Cailloisin leikin teoria luokituksista ja empiirisistä havainnoista. Kenyonin mukaan liikunta voidaan nähdä: sosiaalisena kokemuksena, terveyden ja kunnon ylläpitäjänä, jännittävä-
nä kokemuksena, esteettisenä kokemuksena, suorituskorosteisena askeettisena kokemukse-
na, aggressioiden ja jännityksen laukaisijana ja sattuman kaltaisena uhkapelinä. Kenyon nä-
kee ihmisen liikunnallisen aktiivisuuden organisoituneena karkeamotorisena aktiivisuute-
na. Siihen kuuluvat urheilun lisäksi liikunnalliset pelit ja leikit sekä mm. tanssi ja
kuntourheilu.

4.2 LIIKUNTAMOTIVAATIO KOULULAISILLA

Liikunta on yksi yleisimpiä ja suosituimpia vapaa-ajan viettomuotoja nuorilla (Niemi 1983.) Varsinkin 10-12 –vuotiailla nuorilla, jotka käyttävät Telaman ym. (1986) tutkimuk-
sen mukaan noin 1.5 tuntia päivässä liikuntaharrastukseen. Vanhenemisen myötä kiinnos-
tus liikuntaa kohtaan kuitenkin laskee, ja esim. 16-19 –vuotiaat tytöt käyttävät liikuntaan
aikaa keskimäärin noin 20 minuuttia päivässä (Telama ym. 1986, 56).

Liikuntaharrastus kytkeytyy nuorilla voimakkaasti eri ikävaiheisiin, joten on aivan nor-
maalia, että liikuntaharrastuksen asema muuttuu kouluiän aikana. Nuorilla liikunnallinen ja
urheilullinen aktiivisuus on suurimmillaan ennen murrosikää ja vähenee tämän jälkeen.
Myös kiinnostus sosiaalista ryhmätoimintaa ja kilpailuja kohtaan heikkenee puberteetin
myötä ja harrastukset vaihtuvat yksilöllisemmiksi (Telama ym. 1986, 63).

Telaman ym. (1986, 64) mukaan parhaiten sisäistetty liikuntamotiivi 11 vuotiaiden nuorten
keskuudessa on henkilökohtainen kilpailumenestys. Kilpailumotiivin merkitys vähenee
kuitenkin iän myötä, ja aikuisikään päästyään nuoret eivät koe sitä enää lainkaan tärkeäksi
tekijäksi. Tämä johtuu Vuolteen (1978, 89-90) mukaan siitä, että nuorten motiivit ovat yh-
teydessä heidän arvomaailmaansa. Ennen puberteettiä kilpaurheilulla ja sen ihanteilla on

jopa hallitseva vaikutus nuorten minäkuvaan, joka kuitenkin selkiytyy murrosiän jälkeen, kun käsitys omista kyvyistä muuttua realistisemmaksi. Toinen tärkeä liikuntamotiivi nuorille on liikunnan sosiaalinen merkitys. Ystävien tapaaminen ja uusien saaminen sekä myöhemmin vastakkaisen sukupuolen kanssa yhdessäolo ovat tärkeitä liikuntamotiiveja nuorille (Telama ym. 1986, 64-65).

Ulkoilu ja luonnossa liikkuminen ovat nuorilla suhteellisen jäsentyneitä harrastusmotiiveja, vaikkakin ne yhdistetään yleensä sellaisiin lajeihin kuin hiihto, kävely tai suunnistus. Telaman ym. (1986) mukaan epämääräisimmät liikuntamotiivit nuorten keskuudessa ovat ilon ja mielihyvän sekä virkistyneen ja rentoutuneen kokemukset, vaikkakin ne muuttuvat hallitseviksi aikuisiässä. Liikunnan terveydelliset tekijät ovat aluksi nuorilla normatiivisia, mutta muuttuvat kokemusten kautta tietyn terveydellisen haitan poistamiseen tähtääviksi vaikuttimiksi liikuntaharrastuksen motivaatorakenteen alkaessa jäsentyä (Telama ym. 1986, 65-66).

Silvennoisen (1987, 133) tutkimuksen mukaan nuorten liikuntamotiivit muuttuvat monitahoisista ja impulsiivisista motiiveista harvalukuisiin, mutta enemmän henkilökohtaisiin toimintamotiiveihin. Iän myötä liikunnan yleismotivaatio heikkenee ja motiivien normatiivisuus vähenee, mikä johtaa itse motiivien merkityksen vähenemiseen.

Nupposen ym. (1991, 108-109) HYVÄ SUOMI –koululiikuntatutkimuksen mukaan nuorten keskuudessa on olemassa kolme muita suositumpaa liikuntamotiivia. Nämä ovat ”liikunta on kivaa”, ”kykenen säilyttämään terveyteni” ja ”voin olla ulkona luonnossa”. Yllättävää oli, että terveys oli nuorille niin tärkeää, vaikkakin tutkijat uskovat, että kyseinen motiivi on normatiivinen. Tutkimuksen mukaan nuoret eivät koe sosiaalisia motiiveja tärkeiksi.

4.2.1 Sukupuolen yhteys koululiikuntamotivaatioon

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksessa vuonna 1983 (Niemi 1983) todetaan, että pojat käyttävät kaksi kertaa enemmän aikaa liikuntaan ja ulkoiluun kuin tytöt. Telaman ja Laakson (1983) mukaan tyttöjen liikunta on kuitenkin lisääntynyt poikiin nähden, ja jos tarkas-

tellaan vähintään kerran viikossa tapahtuvaa liikuntaa ei tyttöjen ja poikien välillä ole juuri eroja. Pojat kuitenkin pitävät fyysisesti raskaammasta liikunnasta ja osallistuvat tyttöjä useammin kilpaurheiluun (Telama ym. 1986, 63).

Silvennoisen (1987, 135) mukaan liikuntaharrastuksen ja –motivaation välillä löytyi selviä sukupuolten välisiä eroja. Tyttöjen tavallisimpia lajeja kesällä olivat kotivoimistelu, kävelylenkkeily, pyöräily, uinti ja sulkapallo sekä talvisin kotivoimistelu ja kävelylenkkeily. Poikien vastaavat lajit olivat jalkapallo ja yleisurheilu sekä juoksulenkkeily, painonnosto, voimaharrastukset yleensä, joukkuepalloilulajit ja pöytätennis. Tytöille yksilölajit olivat hieman tyypillisempiä, kun taas pojat suuntautuvat mieluummin joukkuelajeihin.

Silvennoisen (1987) tutkimuksessa suurimmat erot tyttöjen ja poikien välillä syntyivät suorituskorosteisissa ja ulkoiluun liittyvissä liikuntamotiiveissa. Pojille suoritusmotiivit olivat tärkeitä, kun taas tytöt samaistuivat ulkoilumotiiveihin. Pojat arvostavat liikunnassa jännitystä, kilpailua, osaamista ja kavereiden arvostusta. Tyttöjä puolestaan kiinnostaa enemmän liikunnan itseisarvo sekä oman vartalon sopusuhtaisuuden parantaminen (Silvennoinen 1987, 36, 135-136). Nupposen (1991) mukaan tytöt kokivat myös liikunnan sosiaaliset, virkistykseelliset ja esteettiset motiivit tärkeämmiksi kuin pojat (Nupponen 1991, 112). Pojille taitojen oppiminen ja osaaminen sekä taitolajien harrastaminen on tärkeämpää kuin tytöille. Näin ollen pojille osaamisen korostaminen ja hyvien suoritusten merkitys on suurempaa kuin tytöillä (Silvennoinen 1981, 122-123).

4.2.2 Sosiaalisten suhteiden yhteys koululiikuntamotivaatioon

Koululiikunta on ilmiönä monitahoinen, johon osaltaan liittyy psykologisia ja käyttäytymistieteellisiä ilmiöitä. Sosiaalipsykologiselta tarkastelutavalta ei voi välttyä, koska koululiikunta suoritetaan melkein aina liikuntaryhmässä ts. sosiaalisessa yhteisössä. (Nupponen ym. 1991, 6).

Nupposen ym. (1991, 102-103) tutkimuksen mukaan kunto- ja liikehallintasuorituksissa menestyneet olivat keskimääräistä useammin luokan johtajia ja suosikkeja. Huono kunto ja kehonhallinta ennustivat oppilaan eristäytymistä. Menestyminen motorisissa testeissä oli

jossain määrin yhteydessä ystävien määrään ja aktiivisuuteen sosiaalisissa koulutilanteissa.

Nupponen ym. (1991, 104-105) löysivät selvän yhteyden liikuntaharrastuksen ja sosiaalisen aktiivisuuden välillä, kuten myös liikuntaharrastusmotiivien ja sosiaalisten motiivien välillä. Liikuntaa harrastavat ja koululiikunnassa aktiiviset oppilaat olivat aktiivisempia myös sosiaalisissa koulutilanteissa. He olivat useammin luokan johtajia ja suosikkeja, ja harvemmin eristäytyjiä verrattuna muihin oppilaisiin. Nupponen ym. ennustavat myös heidän ystäviensä määrän olevan korkeampi.

Vanhalakka-Ruohon (1981) mukaan lapsen urheiluharrastuksen innoittajana voi toimia urheilua harrastavat kaverit tai kaveripiiri. Lapsi voi urheilun avulla pyrkiä hankkimaan arvostusta kaveripiirissä, ja näin kavereiden merkitys urheiluun sosiaalistumisessa korostuu. Näin ollen kaveripiirin arvostus liikuntaa kohtaan vaikuttaa myös yksilön koululiikunnan ja liikuntaharrastuksen kokemiseen (Vanhalakka-Ruoho, 1981).

5. KOULUMOTIVAATIO

5.1 KOULUMOTIVAATION KÄSITE

Motivaatio oppimiseen lähtee joko yksilön ulkopuolelta tai hänestä itsestään. Ulkopuolelta tuleva motivointi voi olla sosiaalisesta ympäristöstä, toisista yksilöistä tai erilaisista yllykkeistä peräisin (Kouludemokratiatyöryhmän muistio 1970). Ruohotien (1985, 20) mielestä koulumotivaatio on pikemminkin vuorovaikutusprosessi oppijan ja ympäristön välillä.

Ballin (1977) mielestä koulumotivaation määrittelyyn on käytetty useita käsitteitä (esim. ahdistuneisuus, suoriutumisen halu, uteliaisuus, kiinnostuneisuus ja yleinen kouluviihtyvyys), jotka eivät kuitenkaan pysty tarkasti kuvaamaan koulumotivaation sisältöä ja rakennetta. Tutkijan mielestä kyseisten käsitteiden yhteydet jäävät epäselviksi, ja näin ollen hän esittääkin motivaatiotutkimuksen tavoitteeksi eri motiivikäsitteiden yhdistämistä (Ball 1977, 189-190).

Vikaisen mukaan opiskeluun liittyvät motiivit voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan: kiinnostus, arvot sekä sosiaaliset palkkiot ja rangaistukset. Jokaisen henkilökohtaisiin motiiveihin vaikuttavat mieltymysten ohella halu tietää ja tutkia. Oppilaiden motiivit saattavat siis vaihdella eri oppiaineissa. Vikainen (1974) toteaa, että oppilaiden kiinnostus perustuu arvoihin, jolloin kysymys on suuntautumisesta jonkin omaksutun arvon tai periaatteen mukaan. Toisaalta myös velvollisuuden tunne tai tavoitteen tärkeäksi kokeminen voivat herättää koulumotivaation (Vikainen 1974, 2-4).

5.2 KODIN YHTEYS KOULUMOTIVAATIOON

Selitettäessä oppilaiden oppimistuotosten varianssia on kodin ja perheen asenneominaisuuksilla suurempi merkitys kuin kodin rakenneominaisuuksilla. Esimerkiksi vanhempien kouluasenteet ja lapsen kohdistuvat odotukset kertovat lapsen tulevasta koulumenestyksestä enemmän kuin perheen koulutaso ja sosioekonominen tausta. Lapsen koulumenestyksen tärkeitä tukijatekijöitä kotona on mm. lukemisvirikkeet ja kotona saatu apu läksyjen teossa (Saari 1983, 220-227).

Ahon (1974) tutkimusten mukaan oppilaiden koulusaavutukset selittyvät huomattavasti paremmin tutkimalla kotiympäristömuuttujia kuin kouluympäristömuuttujia. Hänen tutkimuksessaan kävi ilmi, että kaksi tärkeintä muuttujaa, tutkittaessa oppilaiden koulusuorituksia, olivat kotona viihtymättömyys ja vanhempien koettu ankaruus. Ahon mukaan kotiympäristömuuttujilla pystytään selvittämään noin 20-30% oppilaiden koulusuoritusten vaihtelusta.

Tutkiessaan perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen määrän yhteyttä oppilaan suoritustalouteen Pulkkinen (1977, 281-285) päätyi siihen tulokseen, että niiden välillä on selvä yhteys. Pulkkinen mukaan perheen sisäinen runsas vuorovaikutus ja vanhempien positiivinen kannustus vaikuttavat lapsen suoritustalouteen ja tavoitteisuuteen. Tutkijan mukaan lapselle on tärkeää kokea, että vanhemmat ovat kiinnostuneita hänen asioistaan.

Vertailtaessa isän ja äidin roolia Ruohotien (1985, 47-50) tutkimuksessa kävi ilmi, että

äidin rooli koulumotivaation virittäjänä oli tärkeämpi pojille kuin tytöille. Tutkimuksen mukaan 32% poikien koulumotivaation vaihteluista pystyttiin selittämään vanhempien kasvatuskäytäntöjä koskevilla havainnoilla. Tytöillä vastaava osuus oli vain 4%. Äidin kannustava vaikutus vaikutti positiivisesti koulumotivaatioon sekä tytöillä että pojilla, mutta isän kannustava kasvatuskäytäntö vain pojilla.

Heinosen (1976, 146) mukaan vanhempien voimakas suoritusmotivaatio vaikuttaa myös kodin kasvatusilmapiiriin, muuttaen sen suorituspainotteiseksi. Tällaisista perheistä tulevat pojat ovat normaalia kilpailullisempia ja halukkaampia kokeellisiin mittauksiin. Tutkijan mukaan suorituspainotteisissa kodeissa vanhemmat kannustavat, vaativat ja antavat positiivista vahvistusta enemmän kuin ns. ”normaaleissa kodeissa”.

5.3 SUKUPUOLEN YHTEYS KOULUMOTIVAATIOON

Colemanin (1961, 301-310) tutkimus oppikoulukulttuurista osoittaa, että menestyminen nuorten sosiaalisessa maailmassa riippuu sukupuolirooleihin yhteydessä olevien kriteerien täyttymisestä. Tämä vaatii pojilta urheilullisia suorituksia ja tytöiltä sosiaalista johtajuutta. Nuoret arvostavat näitä tekijöitä enemmän kuin koulusuorituksia. Iän karttuessa pojat alkavat kuitenkin arvostaa enemmän koulumenestystä, kun taas tytöillä arvostus laskee viimeisenä kouluvuotena.

Vikaisen (1974, 25) tekemän koulumenestystasojen ja motivaatiolajejen käsittelevän tutkimuksen mukaan sukupuolten välillä on eroja. Pojilla oppiainemotivaatio ja opettajiin sidottu motivaatio olivat tyttöjä suurempia. Poikkeuksena tästä oli tutkimuksen mukaan vain vieraat kielet. Myös vanhempiin sidottu motivaatio oli pojilla suurempi. Tyttöjen motivaatiomuoto oli arvosanamotivaatio.

Vepsäläisen (1980) tutkimuksessa etsittiin eroja tyttöjen ja poikien koulunkäynti- ja oppimismotivaatiosta. Tutkimuksen mukaan tytöt viihtyvät koulussa paremmin ja työskentelevät ahkerammin kuin pojat. Tytöt saavat myös enemmän apua opettajalta koulutehtävien teossa ja ovat valmiimpia auttamaan muita oppilaita. Tytöillä on poikia enemmän tulevai-

suuden toiveita ja ammattisuunnitelmia. Tyttöjen ammatin valintaan vaikuttavat kiinnostus, työstä pitäminen ja ammatin kautta omien arvojen toteuttaminen. Pojat olivat sen sijaan tavoitekorostuneempia kuin tytöt. Pojille menestyminen oli tärkeämpää kuin tytöille, ja heillä painottuivat tulevan ammatin kautta saatavat edut (Vepsäläinen 1980, 104-105).

5.4 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN YHTEYS KOULUMOTIVAATIOON

Tervon (1990) nuorten ryhmäkeskustelututkimuksessa jaetaan nuoret viiteen eri ryhmään: koulunkäyntiä vastustaviin, koulunkäyntiin masentuneisiin, pettymyksistä selviytyjiin, ahkeriin yrittäjiin ja helpolla menestyjiin. Tutkimuksen mukaan koulussa hyvin menestyvät oppilaat kokevat kaveripiiriin kuulumisen tärkeänä. Tämä korostui etenkin pojilla, jotka tutkijan mukaan hakevat näin sosiaalista hyväksyntää. Tytöillä pärjääminen koulutyössä on pääasia, jota kaverit tukevat ja heistä otetaan mallia. Vertailtaessa eri koulumuotoja (yläaste, ammatilliset oppilaitokset ja lukio) keskenään todettiin, että nuoret kokevat ikätoverinsa kaikissa erittäin tärkeäksi koulumotiiviksi (Tervo 1990, 88-95).

Nupposen ym. (1991, 84) tutkimuksessa todettiin, että kavereiden kanssa toimiminen oli oppilaiden kolmanneksi tärkein koulunkäyntimotiivi. Vain 5-8 % ilmoitti, etteivät kaverit vaikuta lainkaan heidän koulunkäyntiinsä. Kysyttäessä kavereiden merkitystä läksyjen tekemättä jättämiseen 29-36 % ilmoitti, etteivät kavereiden houkutukset vaikuta asiaan. Kuitenkin 14-16 % oppilaista oli mielestään erittäin alttiita kavereiden houkutuksille.

Vertailtaessa sukupuolten välisiä sosiaalimotiivien eroja Nupponen ym. (1991, 95) toteavat, että pojat olivat tyttöjä alttiimpia ulkoisille vaikutteille. Kavereiden merkitys läksyjen tekemättä jättämiseen oli pojilla moninkertainen verrattuna tyttöihin. Tytöillä taas kavereiden kanssa toimiminen oli koulunkäynnin motiivina vahvempi kuin pojilla.

6. TUTKIMUSONGELMAT

1. Millainen on oppilaiden yleinen kilpailuorientoituneisuus ?
 - 1.1 Miten oppilaiden kilpailuorientoituneisuus on yhteydessä koulunkäyntiin suhtautumiseen ?
 - 1.2 Miten oppilaiden kilpailuorientoituneisuus on yhteydessä liikuntamotivaatioon ?
2. Millainen on oppilaiden yleinen tehtäväorientoituneisuus ?
 - 2.1 Miten oppilaiden tehtäväorientoituneisuus on yhteydessä koulunkäyntiin suhtautumiseen ?
 - 2.2 Miten oppilaiden tehtäväorientoituneisuus on yhteydessä liikuntamotivaatioon ?
 - 2.3 Miten oppilaiden tehtäväorientoituneisuus on yhteydessä kouluunlähtöön suhtautumiseen ?
3. Onko liikuntaluokan, normaaliluokkien ja Verso-luokan välillä eroja tehtävä- ja kilpailuorientoituneisuudessa koulussa ja urheilussa ?
4. Miten sukupuoli on yhteydessä tehtävä- ja kilpailuorientoituneisuuteen ?

7. TUTKIMUSMENETELMÄT

7.1 PERUSJOUKKO JA AINEISTO

Tämä tutkimus on osa vuonna 1994 aloitettua Verso-projektia. Vuonna 1995 tutkimuksen perusjoukkona olivat Sotkamon Tenetin Yläasteen seitsemännen ja kahdeksannen luokan oppilaat. Kysely toistettiin kaikille vuonna 1994 mukana olleille Verso-, liikunta- ja normaaliluokkien oppilaille. Kyselyssä oli mukana sattumanvaraisesti sekä tyttöjä että poikia.

Kysely toteutettiin luokittain, jolloin jokaista luokkaa oli valvomassa ainakin yksi valvoja, joka tarvittaessa opasti epäselvissä kohdissa. Koko lomakkeen täyttämiseen oli aikaa 45 minuuttia. Kyselylomakkeen selkeys oli aiemmin testattu Jyväskylän Huhtasuon ala-asteen kuudennen luokan oppilailla.

Kyselyyn vastasi 266 oppilasta. Näistä normaaliluokkalaisia oli 195 (tyttöjä 102, poikia 93), liikuntaluokkalaisia 53 (tyttöjä 22, poikia 31) ja Verso-luokkalaisia 18 (tyttöjä 8, poikia 10).

7.2 MENETELMÄT

Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake oli sama, jota oli aiemmin käytetty Verso-projektissa. Vuoden 1995 lomake sisälsi 10 sivua kysymyksiä, joissa osassa on alakohtia. Kyselylomakkeen ensimmäiset seitsemän sivua sisälsivät koululaisten liikunta- ja koulumotivaatiokysymyksiä ja loput kolme oppilaiden terveystottumuksia käsitteleviä kysymyksiä. Lomakkeessa oli 103 kysymystä, joista suurin osa oli suljettuja kysymyksiä (97 kappaletta). Vain kuusi kysymystä salli avovastaukset(6 kappaletta).

Tässä työssä keskityttiin tuloksiin, jotka saatiin lomakkeen kysymyksistä numero 13 ja 21. Nämä kysymykset mittasivat oppilaiden tehtävä- ja kilpailuorientoituneisuutta koulunkäynnissä ja liikunnassa.

7.3 RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI

Tutkimuksen luotettavuutta ja virheettömyyttä kuvataan reliabiliteetin avulla. Mitä vähemmän tulokset ovat alttiita sattuman tai muun virhetekijän vaikutukselle sitä luotettavampia ne ovat (Riukulehto & Huhtala 1992, 5). Tutkimuksen reliabiliteettia pyrittiin saamaan paremmaksi jo suunnitteluvaiheessa poistamalla virheitä aiheuttavia tekijöitä. Kyselylomake tehtiin helppolukuiseksi ja testattiin Huhtasuon ala-asteen oppilailla ennen varsinaisen kyselyn alkua. Luotettavuutta lisäsi täyttöohjeiden kertaaminen ennen testin aloittamista sekä valvottu testitilanne, joten väärinkäsitykset ja muiden oppilaiden vaikutus kyselylomakkeen täyttöön saatiin minimoitua. Reliabiliteettia ei mitattu, mutta kysymyksen 13 kilpailuorientoituneisuutta kuvaavien kysymysten kommunaliteetit vaihtelivat .65-.91 välillä ja tehtäväorientoituneisuutta kuvaavien kysymysten kommunaliteetit vaihtelivat .64-.76 välillä. Kysymyksen 21 kommunaliteettien vaihtelu oli kilpailuorientoituneiden kysymysten osalta .66-.83 välillä ja tehtäväorientoituneiden kysymysten osalta .62-.74 välillä.

Validiteetillä tarkoitetaan testaavatko kysymykset mitä halutaan eli tutkittavaa ongelmaa. (Riukulehto & Huhtala 1992, 5). Tästä johtuen kyselylomaketta suunniteltaessa käytettiin paljon aikaa kysymysten validiteetin hyväksi saamiseksi. Haluttiin saada kysymykset sellaisiksi, että niiden avulla saadaan testattua mahdollisimman hyvin tutkittavat ongelmat. Jokainen lomakkeen kysymys käytiin läpi koko projektiryhmän kanssa jolloin pyrittiin löytämään epäselvät ja turhat kysymykset. Kysymysten vastaamisnopeus ja ymmärrettävyys testattiin Huhtasuon ala-asteen kuudennen luokan oppilailla. Lomakkeen toimivuus on osoittautunut hyväksi Sotkamon Tenetin yläasteella sillä ajankäytön ja kysymysten ymmärtämisen kanssa ei ole ollut ongelmia.

8. TULOKSET

8.1 ORIENTOITUNEISUUSMUUTTUIJEN FAKTORIANALYYSI

Faktorianalyysin avulla on kummastakin analysoitavasta muuttujasta (kysymykset 13 ja 21, liite 15) erikseen muodostettu kaksi faktoria, joista toinen kuvaa tehtäväorientoituneisuutta ja toinen kilpailuorientoituneisuutta. Kysymys 13 keskittyy enemmän koulunkäyntiin ja kysymys 21 liikuntaan ja urheiluun. Näin sekä tehtäväorientoituneisuudelle että kilpailuorientoituneisuudelle on saatu kaksi muuttujaa.

Kysymyksen 13 (taulukko 1) korrelaatiomatriisiin (liite 1) ja muuttujista laskettujen komunaliteettien perusteella onnistumisten elämysten kokeminen koulussa jakaantui kahteen selvästi erotettavaan kahteen ryhmään (faktorit 1 ja 2). Faktoriin 1 latautuvat kilpailuorientoituneisuutta kuvaavat muuttujat ja faktorista 2 saadaan tehtäväorientoituneisuutta kuvaava faktori. Faktorit 1 ja 2 selittävät 59.8 % muuttujien kokonaisvaihtelusta.

Kysymyksen 21 (taulukko 2) korrelaatiomatriisiin (liite 2) ja muuttujista laskettujen komunaliteettien perusteella myös liikunnassa onnistumisen elämyksien saavuttaminen jakautui selvästi erotettaviin ryhmiin. Kysymyksen 21 faktoriin 3 muodostuu kilpailuorientoituneisuuden ja faktorista 4 tehtäväorientoituneisuuden faktori. Faktorit 3 ja 4 selittävät 54.7 % muuttujien kokonaisvaihtelusta.

Koska faktoripistemäärät jakautuvat siten, että niiden keskiarvo on nolla, voidaan vastaajat jaotella siten, että ne, joiden pistemäärä on esimerkiksi tehtäväorientoituneisuuden osalta nollaa suurempi, ovat keskimääräistä enemmän tehtäväorientoituneita ja vastaavasti negatiivisen pistemäärän saaneet keskimääräistä vähemmän tehtäväorientoituneita. Kun sama luokittelu tehtiin sekä kysymyksen 13 että kysymyksen 21 pohjalta tuotetuille faktoreille saatiin kumpaakin orientoituneisuutta kuvaamaan kaksi kaksiluokkaista muuttujaa (1= vähän orientoitunut, 2= paljon orientoitunut).

Taulukko 1. Rotatoitu faktori kysymyksestä 13

	Faktori 1 ” kilpailu- orientoituneisuus”	Faktori 2 ” tehtävä- orientoituneisuus”	Kommunali Teetti
X40 Olen selvästi toisia pa- rempi	.91	-.10	.87
X33 Pärjään paremmin kuin toiset	.88	.06	.81
X30 Olen paras	.84	.01	.72
X34 Näytän toisille olevani pa- ras	.73	-.06	.51
X29 Saan parempia numeroita kuin toiset	.69	.15	.57
X37 Pärjään sellaisessa asiassa mitä toiset eivät osaa	.65	.05	.45
X32 Huomaan todella kehitty- väni	.11	.76	.64
X36 Onnistun sellaisessa, mitä en ole aikaisemmin osannut	.14	.75	.65
X35 Voitan vaikeudet	.12	.74	.61
X31 Yritän kovasti	-.15	.72	.48
X39 Saavutan itselleni asetta- mat tavoitteet	.22	.67	.59
X38 Teen kaiken parhaan ky- kyni mukaan	-.13	.64	.38

Faktoreiden välinen korrelaatio .3131

Taulukko 2. Rotatoitu faktori kysymyksestä 21

	Faktori 3 ”kilpailu- orientoituneisuus”	Faktori 4 ”tehtävä- orientoituneisuus”	Kommunali Teetti
X91 Toiset eivät pysty suoriutumaan yhtä hyvin kuin minä	.83	.03	.70
X92 Olen paras	.82	-.09	.63
X95 Toiset töppäilevät ja minä en	.78	-.17	.55
X87 Olen ainoa, joka hallitsee taidon	.75	.11	.62
X97 Teen parhaimmat suoritukset / pisteet	.68	.10	.51
X88 Voin suoriutua tehtävästä paremmin kuin ystäväni	.66	.21	.57
X89 Opin uuden taidon kovalla harjoittelulla	-.01	.74	.55
X96 Oppimani asia saa minut harjoittelemaan lisää	.03	.74	.56
X86 Opin uuden taidon ja se innostaa minua	.02	.70	.50
X90 Harjoittelen todella kovasti	.05	.68	.70
X93 Yritän kaikkeni	-.13	.67	.42
X94 Taito, jonka opin tuntuu todella oikealta	.15	.62	.46

Faktoreiden välinen korrelaatio .31193

8.2 KILPAILUORIENTOITUNEISUUS

8.2.1 Kilpailuorientoituneisuuden yhteys koulunkäyntiin suhtautumiseen ja liikuntamotivaatioon

Tutkimusryhmän 223 oppilaasta noin 1/3 oli paljon kilpailuorientoituneita. Lisäksi pelkäänsään liikunnallisesti tai koulunkäynnissä kilpailuorientoituneita oli kumpiakin hieman yli 10 % (taulukko 3) .

Kilpailuorientoituneisuuden yhteyttä koulunkäyntiin suhtautumiseen tutkittaessa havaittiin, että heikosti kilpailuorientoituneet ovat merkitsevästi useammin ($p < 0.01$) koulunkäyntiin negatiivisesti suhtautuneita. Vastaavasti kilpailuorientoituneet suhtautuivat useammin koulunkäyntiin positiivisesti (taulukko 4).

Vertailtaessa suhtautumista kouluunlähtöön oppilaiden välillä, jotka suhtautuvat koulunkäyntiin hyvin, keskinkertaisesti tai huonosti, todetaan, että eri ryhmät eivät olleet yhteydessä kysymyksen 13 kilpailuorientoitumiseen (liite 13).

Kilpailuorientoituneista oppilaista 85 % harrasti liikuntaa vähintään 4-6 kertaa viikossa. Heikosti kilpailuorientoituneista oppilaista noin 1/3:lla liikuntaharrastuneisuus oli heikko tai keskinkertainen. Yhdelläkään vahvasti kilpailuorientoituneella oppilaalla liikuntamotivaatio ei ollut heikko (taulukko 5).

8.2.2 Kilpailuorientoituneisuuden yhteys sukupuoleen ja luokkamuotoon

Kilpailuorientoituneisuuden välillä ei ollut merkitseviä tilastollisia eroja sukupuolten välillä koulunkäyntimotivoituneisuutta mittaavan kysymyksen 13 (liite 5), eikä liikuntamotivaatiota mittaavan kysymyksen 21 (liite 6) osalta.

Vertailtaessa suhtautumista kouluunlähtöön normaaliluokkien, liikuntaluokan ja Versoluokan välillä, todetaan, että eri ryhmät eivät olleet yhteydessä kysymyksen 13 kilpailuorientoitumiseen (liite 7).

Varianssianalyysissä koulunkäyntiin liittyvän kysymyksen mukaan kilpailuorientoituneisuudessa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja eri luokkamuuotojen välillä (liite 14).

Liikuntamotivaatioon liittyvien kysymysten perusteella liikuntaluokalla olevat oppilaat olivat eniten kilpailuorientoituneita (KUVIO 3). Normaaliluokat erosivat tilastollisesti merkitsevästi liikuntaluokista urheilua painottavan kysymyksen osalta, mutta koulunkäyntiä painottava kysymys ei antanut yhtä selvää eroa (KUVIO 3).

Normaaliluokat ja Verso-luokka eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan (KUVIO 3). Liikuntaluokka ja Verso ryhmä erosivat toisistaan siten, että liikuntaluokkalaiset olivat kilpailuorientoituneempia (KUVIO 3).

Taulukko 3. Yleinen kilpailuorientoituneisuus

	oppilaiden lukumäärä	%
Vähän kilpailuorientoitunut	90	40.4
Paljon kilpailuorientoitunut	81	36.3
Liikunnallisesti kilpailuorientoitunut	25	11.2
Koulunkäynnissä kilpailuorientoitunut	27	12.1
Yhteensä	223	100

Taulukko 4. Kilpailuorientoituneisuuden yhteys koulunkäyntiin suhtautumiseen

Kilpailuorientoituneisuus	Koulunkäyntiin suhtautuminen (%)		
	ei pidä	pitää	yhteensä
Vähän (N=90)	76	24	100
Paljon (N=80)	52.5	47.5	100
	$p < 0.01$		

Taulukko 5. Kilpailuorientoituneisuuden yhteys liikuntaharrastukseen

Kilpailuorientoituneisuus	Liikuntaharrastus %			Yhteensä
	1 krt/ kk tai harv.	1-3 kertaa vko:ssa	väh. 4 kertaa vko:ssa	
Vähän (N=90)	11	20	69	100
Paljon (N=81)	0	15	85	100

p < 0.01

8.3 TEHTÄVÄORIENTOITUNEISUUS

8.3.1 Tehtäväorientoituneisuuden yhteys koulunkäyntiin ja kouluunlähtöön suhtautumiseen sekä liikuntamotivaatioon

Tutkimusryhmän oppilaista noin 38 % oli paljon tehtäväorientoituneita ja noin 27 % vähän tehtäväorientoituneita. Sekä liikunnallisesti että koulunkäynnissä tehtäväorientoituneita oli kumpiakin noin 1/5 (taulukko 6).

Heikosti tehtäväorientoituneista oppilaista noin 4/5 suhtautui koulunkäyntiin negatiivisesti. Vahvasti tehtäväorientoituneista oppilaista hieman yli puolet suhtautui koulunkäyntiin positiivisesti (taulukko 7).

Voimakkaasti tehtäväorientoituneet ovat aktiivisempia liikkujia. Noin 90 %:lla voimakkaasti tehtäväorientoituneista oppilaista liikuntamotivaatio oli hyvä ja lähes kaikilla keskinkertainen tai hyvä. Vähän tehtäväorientoituneilla oppilailla liikuntamotivaatio oli merkitsevästi alhaisempi (p < 0.01). Kuitenkin 65 %:lla oppilaista, joiden tehtäväorientoituneisuus oli heikko liikuntamotivaatio oli hyvä (taulukko 8).

Tehtäväorientoituneisuus näkyy merkitsevästi (p < 0.01) myös kouluunlähtöön suhtautumisessa. Enemmän tehtäväsuuntautuneet suhtautuvat kouluunlähtöön positiivisemmin. Yli kolmannes voimakkaasti tehtäväsuuntautuneista oppilaista suhtautui kouluunlähtöön hyvin

ja puolet keskinertaisesti. Heikosti tehtäväorientoituneista oppilaista noin 1/3 suhtautui kouluunlähtöön heikosti (taulukko 9).

8.3.2 Tehtäväorientoituneisuuden yhteys sukupuoleen ja luokkamuotoon

Kysymyksen 13 mukaan, tytöt olivat poikia tilastollisesti merkitsevästi tehtäväorientoituneempia. Kysymys mittasi koulunkäyntiin liittyvää motivoituneisuutta (KUVIO 2, liite 3). Kysymyksessä 21, joka liittyi liikuntamotivaatioon, eivät erot olleet tilastollisesti aivan yhtä merkitseviä, mutta viitteitä tyttöjen voimakkaampaan tehtäväorientoitumiseen viittasivat myös liikuntamotivaatio kysymykset (KUVIO 2, liite 4).

Koulunkäyntiin liittyvän kysymyksen mukaan tehtäväorientoituneisuudessa ei ollut eri luokkamuuotojen välillä tilastollisesti merkitseviä eroja (KUVIO 4, liite 11). Myöskään liikuntamotivaatioon liittyvässä kysymyksessä eivät tehtäväorientoituneisuuden erot luokkamuuotojen välillä olleet tilastollisesti merkitseviä (KUVIO 4, liite 12).

Taulukko 6. Yleinen tehtäväorientoituneisuus

	Oppilaiden lukumäärä	%
vähän tehtäväorientoitunut	60	26.9
paljon tehtäväorientoitunut	84	37.7
liikunnallisesti tehtäväorientoitunut	38	17.0
koulunkäynnissä tehtäväorientoitunut	41	18.4
Yhteensä	223	100

Taulukko 7. Tehtäväorientoituneisuuden yhteys koulunkäyntiin suhtautumiseen

Tehtäväorientoituneisuus	Koulunkäyntiin suhtautuminen (%)		
	ei pidä	pitää	yhteensä
vähän (N=60)	78	22	100
paljon (N=84)	47.5	52.5	100
	p < 0.01		

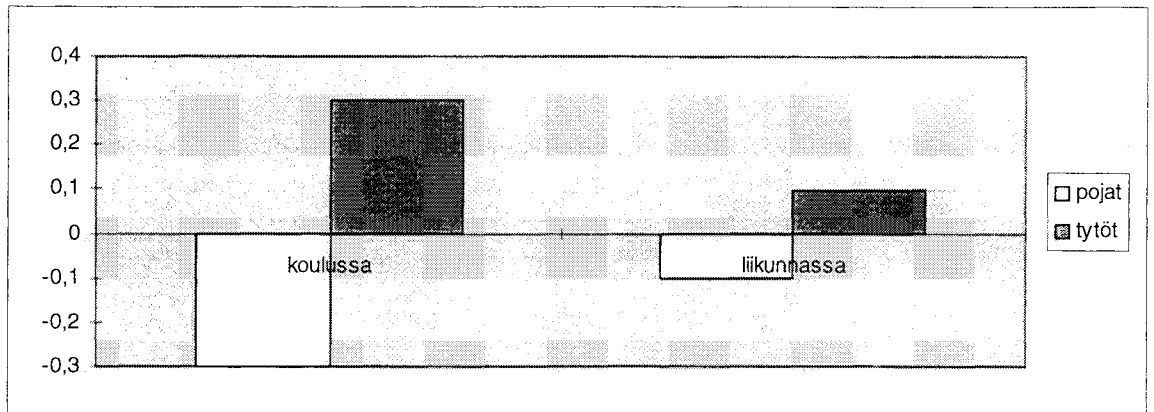
Taulukko 8. Tehtäväorientoituneisuuden yhteys liikuntaharrastuneisuuteen

Tehtäväorientoituneisuus	Liikuntaharrastus %			
	1 krt/kk tai harvemmin	1-3 kertaa viikossa	väh. 4 kertaa viikossa	yhteensä
vähän (N=60)	15	20	65	100
paljon (N=84)	1	11	88	100
	p < 0.01			

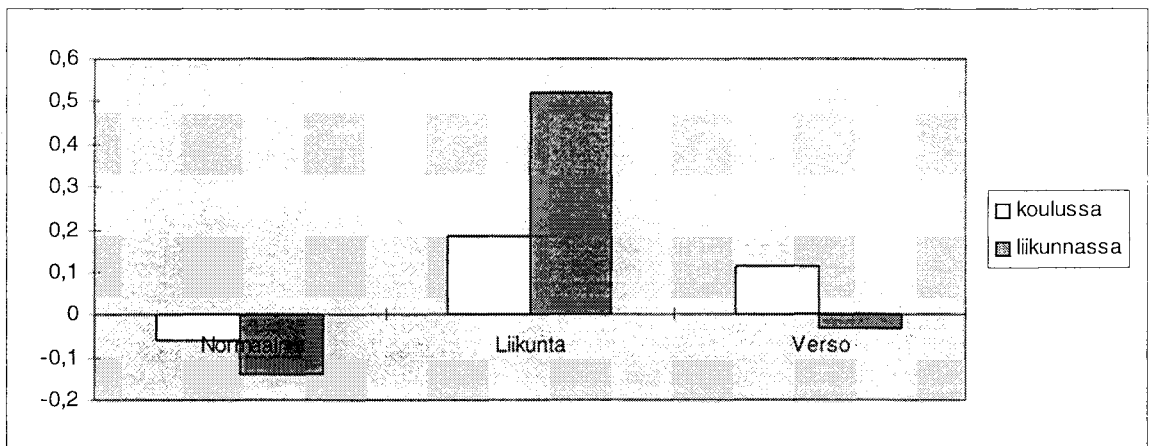
Taulukko 9. Tehtäväorientoituneisuuden yhteys kouluunlähtöön suhtautumiseen

Tehtäväorientoituneisuus	Kouluunlähtöön suhtautuminen (%)			
	heikko	keskink.	hyvä	yhteensä
vähän (N=59)	34	54	12	100
paljon (N=84)	13	50	37	100
	p < 0.01			

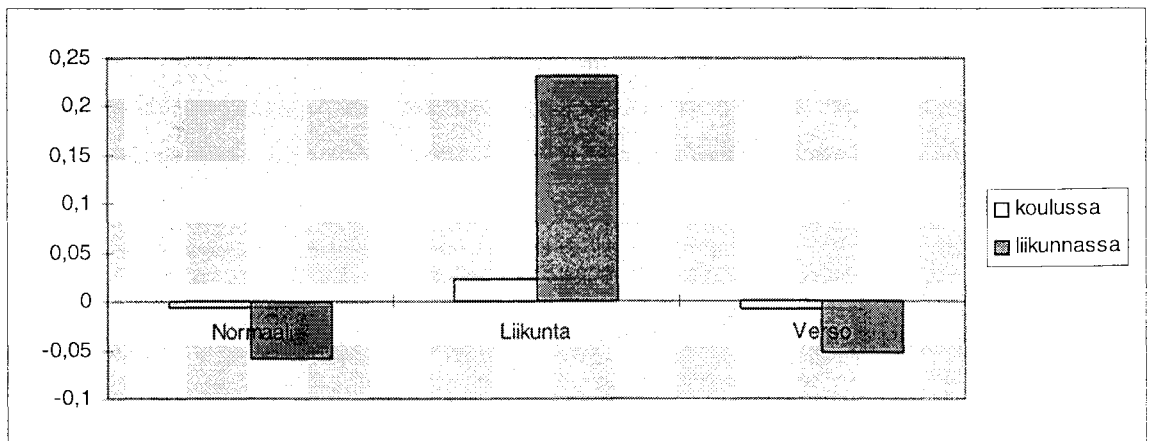
KUVIO 2. Tehtävääorientoituneisuus sukupuolten välillä kouluun ja liikuntaan liittyvissä kysymyksissä

KUVIO 3. Eri luokkamuotojen välinen vertailu kilpailuorientoituneisuuden suhteen koulussa ja liikunnassa

KUVIO 4. Eri luokkamuotojen välinen vertailu tehtävääorientoituneisuuden suhteen koulussa ja liikunnassa

9. POHDINTA

9.1 KILPAILUORIENTOITUNEISUUS

Kilpailuorientoituneisuuden osalta tutkimus keskittyi yleisen kilpailuorientoituneisuuden kuvaamiseen, koulunkäyntiin suhtautumiseen ja liikuntamotivaatioon sekä eri luokkamuu-
tojen ja sukupuolen välisiin eroihin.

Yleistä kilpailuorientoituneisuutta tutkittaessa oppilaista hieman yli kolmannes osoittautui paljon kilpailuorientoituneiksi. Nykyinen yhteiskunta luo kilpailuorientoituneita ihmisiä jo lapsuudesta asti. Korostetaan paremmuutta toisiin ihmisiin nähden ja monilla on pakonomainen tarve näyttää ulkoisesti menestyvältä ihmiseltä. Koulussa kilpailuorientoituneisuus lisääntyy helposti kilpailtaessa numeroiden ja suoritusten paremmuudesta, eikä palautetta annettaessa aina muisteta, että jokainen oppilas on yksilö ja on lähtöisin erilaisista lähtökohdista. Kilpailuorientoituneisuus voi tuoda helposti negatiivisia piirteitä oppilaiden käyttäytymiseen. Ei aina välitetä keinoista, joilla lopputulokseen päästään, vaan sosiaalinen arvostus halutaan saavuttaa konstilla millä hyvänsä. Ihmisillä, joilla ulkoinen motivaatio on suuri, menestys, palkkiot ja henkilön saama sosiaalinen arvostus ohjaa käyttäytymistä (Jansson 1982, 175-177).

Tutkittaessa kilpailuorientoituneisuuden vaikutusta koulunkäyntiin suhtautumiseen havaittiin, että paljon kilpailuorientoituneet pitävät koulunkäynnistä enemmän kuin vähän kilpailuorientoituneet oppilaat. Eräs selitys voisi olla, että paljon kilpailuorientoituneet oppilaat ovat tavoitteellisempia kuin vähän kilpailuorientoituneet oppilaat. Kuitenkin suurin osa paljon kilpailuorientoituneista oppilaista oli negatiivisesti koulunkäyntiin suhtautuvia. Tästä tuloksesta voidaan päätellä, että kilpailuorientoituneisuus saattaa luoda ahdistuneisuutta kouluyhteisössä. Huolestuttavinta on kuitenkin vähän kilpailuorientoituneiden oppilaiden suuri ryhmä (n.3/4 vähän kilpailuorientoituneista oppilaista), jotka suhtautuvat negatiivisesti koulunkäyntiin. Heidän yleinen motivaatiotasonsa oli alhainen ainakin kaikissa tässä tutkimuksessa tutkituissa asioissa.

Kilpailuorientoituneisuuden yhteys liikuntamotivaatioon oli selvä. Paljon kilpailuorientoi-

tuneista 85 % oli hyvin liikuntamotivoituneita, eikä yhdelläkään paljon kilpailuorientoituneella oppilaalla liikuntamotivaatio ollut heikko. Suuri yhteys kilpailuorientoituneisuuden ja liikuntamotivaation välillä saattaa selittyä oppilaiden iällä ja monien liikuntalajien kilpailullisella luonteella. Saattaa olla, että peruskouluiässä oppilaat eivät vielä tiedosta liikunnan terveydellisiä ja esteettisiä kokemuksia niin paljon kuin aikuiset, vaan paremmuuden mittaaminen toisiin nähden on tärkeämpää. Liikunta voi myös olla yleisesti hyväksytty keino osoittaa paremmuuttaan ja nostaa henkilökohtaista statusta sosiaalisessa yhteisössä.

Kilpailuorientoituneisuutta yleisesti tutkittaessa emme saaneet tyttöjen ja poikien välille tilastollisesti merkitseviä eroja. Syynä voi olla, että länsimaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuus vähentää sukupuolten välillä olevia eroja ja lisää tyttöjen ja naisten kilpailuorientoituneisuutta. Käyttäytymistä säätelevät ulkoiset odotukset ovat samankaltaistuneet ja samalla sukupuolten väliset roolierot ovat vähentyneet. Nykypäivän yhteiskuntamme korostaa saavutustavoitteisuutta, joka johtaa kilpailuun (Heinonen 1976, 144-146).

Urheilua painottavan kysymyksen osalta liikuntaluokan oppilaat, jotka ovat kilpaurheilijoita, olivat selvästi kilpailuorientoituneempia kuin normaalit oppilasryhmät tai Verso-ryhmä. Tuloksemme oli saman suuntainen kuin aiemmissa tutkimuksissa on todettu. Whiten & Dudan (1994) tutkimuksen mukaan urheilijat, jotka kilpailevat korkealla tasolla, missä voitto on keskeistä, kilpailuorientoituneisuus on vallitsevana piirteenä.

9.2 TEHTÄVÄORIENTOITUNEISUUS

Tehtäväorientoituneisuuden osalta tutkimus keskittyi oppilaiden yleiseen tehtäväorientoituneisuuteen, tehtäväorientoituneisuuden vaikutukseen koulunkäyntiin ja kouluunlähtöön suhtautumiseen, liikuntamotivaatioon sekä eri luokkamuotojen ja sukupuolten välisiin eroihin.

Tutkimuksen mukaan noin 38 % oppilaista oli paljon tehtäväorientoituneita. Tulos osoittaa, että hieman suurempi osa oppilaista on tehtäväorientoituneita kuin kilpailuorientoituneita. Tästä voidaan päätellä, että enemmistölle oppilaista oman kehittymisen ja yrittämisen seu-

rauksena syntynyt kyvykkyyden tunne on tärkeämpää kuin ulkoisten palkintojen saaminen ja sosiaalisen statuksen nostaminen.

Paljon tehtäväorientoituneista oppilaista hieman yli puolet suhtautui koulunkäyntiin positiivisesti. Heille tunnusomaista on kova yrittäminen ja itsensä kehittäminen. Voi olla, että vaikeuksien voittaminen, omien tavoitteiden saavuttaminen ja onnistuminen asioissa, joita aikaisemmin ei ole osannut motivoi koulutyöskentelyssä. Lisäksi tehtäväorientoituneilla henkilöillä sisäinen motivaatio saattaa olla korkea. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että sisäisesti motivoitunut ihminen motivoituu tuntiessaan onnistumista ja tuntiessaan omaa kyvykkyyttään (Deci & Ryan 1985, 32-35). Vähän tehtäväorientoituneista oppilaista noin 4/5 suhtautuu koulunkäyntiin negatiivisesti, joten taas törmättiin ongelmaryhmään, joka pitäisi saada motivoitumaan koulutyöskentelyyn.

Voimakkaasti tehtäväorientoituneista oppilaista lähes 90 %:lla liikuntamotivaatio oli hyvä ja melkein kaikkien voimakkaasti tehtäväorientoituneiden oppilaiden liikuntamotivaatio oli hyvä tai keskinkertainen. Tulokset vahvistavat aiempia tutkimuksia (Weiss & Chaumeton 1987), joissa sisäiset motiivit, kuten hyvän olon tai mielihyvän saavuttaminen, uteliaisuus liikuntaa kohtaan, osallistumisen halu tai kokemusten saaminen ohjaavat voimakkaasti liikuntakäyttäytymistä ja motivoituneisuutta. On kuitenkin otettava huomioon, että heikosti tehtäväorientoituneistakin 65 %:lla liikuntamotivaatio oli hyvä, joten liikunta näytti motivoivan tässä tutkimuksessa lähes kaikkia tehtäväorientoituneita oppilaita.

Tehtäväorientoituneisuuden vaikutus kouluunlähtöön suhtautumiseen näkyi myös tutkimuksemme selvästi. Mitä enemmän oppilas oli tehtäväsuuntautunut sitä parempi oli suhtautuminen kouluunlähtöön. Tämä tulos tukee aikaisempia tutkimuksia, joiden perusteella tehtäväsuuntautuneisuus on yhteydessä tyytyväisyyteen, viihtyvyyteen ja sisäiseen motivaatioon sekä koulutyössä (Duda & Nicholls 1992) että urheilussa (Fox ym. 1994).

Sukupuolten välisessä vertailussa tytöt olivat koulunkäyntiin liittyvissä asioissa huomattavasti enemmän tehtäväsuuntautuneita kuin pojat; Tutkimuksemme siis puoltaa aikaisempaa tutkimusta, jossa pojat ja miehet ovat tyttöjä ja naisia enemmän kilpailuorientoituneita

(White & Duda 1994). Liikuntamotivaatioon liittyvässä kysymyksessä tyttöjen ja poikien väliset erot tehtäväorientoituneisuuden suhteen eivät olleet yhtä suuret, mutta kuitenkin samansuuntaiset.

Luokkamuodoittain tarkasteltaessa normaaliluokkien, liikuntaluokan ja Verso-luokan välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja koulunkäyntiin tai liikuntamotivaatioon liittyvissä asioissa tehtäväorientoituneisuuden suhteen.

9.3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että oppilaat, jotka olivat paljon tavoiteorientoituneita, olivat motivoituneempia sekä koulussa että liikunnassa. Tehtävä- ja kilpailuorientoituneisuuden välillä ei ollut suurta eroa, vaan kumpaankin ryhmään paljon orientoituneet oppilaat olivat motivoituneempia muihin oppilaisiin nähden.

Luokkamuotojen välillä oli selvästi erottunut liikuntaluokka, jonka oppilaat olivat paljon enemmän kilpailuorientoituneita normaaliluokkiin ja Verso-luokkaan nähden. Tyttöjen suurempi tehtäväorientoituneisuus oli myös selvästi erotettavissa sukupuolien välistä tavoiteorientaatiota tutkittaessa.

Ongelmaryhmän muodostivat oppilaat, joiden tavoiteorientaatiotaso oli alhainen. Heidän suhtautumisensa koulunkäyntiin, kouluunlähtöön ja liikuntaan oli negatiivinen. Tulevaisuudessa tavoiteorientaatiotutkimusten suuri haaste olisi selvittää, miten oppilaat, joiden tavoiteorientaatiotaso on alhainen, saataisiin innostumaan koulutyöstä ja liikunnasta. Eri-laiset työskentelymuodot ja yksilöllisempi opetus saattaisi motivoida ongelmaryhmän oppilaita. Pienemmissä ryhmissä työskentely on yksilöllisempää ja opettaja voi ottaa yksilön tarpeet paremmin huomioon..

LÄHTEET

- Aho, S. (1974) Kouluasuoritusten yhteys oppilailta esiintyviin käyttäytymisongelmiin ja kasvuympäristöön. Turun yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisusarja A 48/1983.
- Alderman, R.B. (1974) Psychological behavior in sport. Philadelphia: W.B. Saunders.
- Bostian, L.C. & Gartner, I. (1981) Achievement Motivation and the Athlete. *International Journal of Sport Psychology* 12, 204-215.
- Boyd, M. & Callaghan, J. (1994) Task and ego goal perspectives in organized youth sport. *International Journal of Sport Psychology* 25, 411-424.
- Burton, D. (1992) Why young wrestlers "Hang up" their singlet: An exploratory investigation comparing two models of sport attrition. *Journal of Sport Behavior* 15, 209-226.
- Callois, R. (1961) Man play and game. New York: The Free Press.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (1985) Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour. London: Plenum Press.
- Duda, J.L. (1988) The relationship between goal perspectives and persistence and intensity among recreational sport participant. *Leisure Sciences* 10, 95-106.
- Duda, J.L. (1989) The relationship between task and ego orientation and perceived purpose of sport among male and female high school athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 11, 318-335.
- Duda, J.L. (1993) A goal perspective theory of meaning and motivation in sport. Teoksessa *Sport psychology: an integrated approach*. Proceedings of The 8th World Congress of Sport Psychology, Lisbon June 22-27.

- Duda, J.L. & Nicholls, J.G. (1992) Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology* 84, 290-299.
- Fox, K., Goudas, M., Biddle, S., Duda, J. & Armstrong, N. (1994) Children's task and ego goal profiles in sport. *British Journal of Educational Psychology* 64, 253-261.
- Harter, S. (1978) Effectance motivation reconsidered. *Human Development* 21, 34-64.
- Harter, S. (1981) A model of mastery motivation in children: Individual differences and developmental change. Teoksessa W.A. Collins (toim.) *Aspects of the development of competence. The Minnesota symposium on child psychology* 14. Hillsdale, New Jersey, 215-255.
- Harter, S. (1985) Competence as a dimension of self-evaluation: Toward a comprehensive model of self-worth. Teoksessa R.L. Leahy (ed.) *The development of the self*. New York: Academic Press, 55-121.
- Heinonen, V. (1976) *Peruskoulumme oppilaat*. Jyväskylä.
- Henning, W. (1965) Motivation des Sportinteresse bei Kinder und Jugendlichen. *Theorie Und Praxis der Körperkultur* 14(2): 128-137.
- Jansson, L (1982) *Urheilijan psyykkinen valmennus*. Keuruu: Otava.
- Kenyon, G. (1968) Values held for physical activity by selected urban secondary school students in Canada, Australia, England and United States. University of Wisconsin, United States Office of Education Contract. S 376.
- Kenyon, G.S. (1971) A conceptual model for characterizing physical activity. Teoksessa: Loy, J. & Kenyon, G. (toim.) *Sport, culture and society*. 3rd pr. McMillan. New York, 71-81.

- Kuusinen, K-L. (1991) Motivaatio. Teoksessa: Kuusinen, J. (Toim.) kasvatuspsykologia. WSOY. Juva, 185-198.
- Laakso, L. (1981) Lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö aikuisiän... University of Jyväskylä. Studies In Sport, Physical Education And Health 14.
- Maslov, A. (1954) Motivation and personality. Harper & Brothers. New York.
- Meteli, (1975) Kolmen metallitehtaan henkilöstöjen liikuntakäyttäytyminen. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 11. Jyväskylä: Gummerus.
- Murray, H.A. (1938) Explorations in Personality. New York: Oxford. University Press.
- Nicholls J.G. (1984) Conceptions of ability and achievement motivation. Teoksessa R. Ames & C. Ames (toim.) Research on motivation in education: Student motivation, vol.1. New York: Academic Press, 39-73.
- Nicholls, J.G. (1989) The competitive ethos and democratic education. Cambridge, MASS: Harvard University Press.
- Niemi, I. (1983) The 1979 Time Use Study Method. Tilastokeskus. Tutkimuksia n:o 91. Helsinki.
- Nupponen, ym. (1991) Tehostetun koululiikunnan tutkimus. Turun yliopisto, Rauman OKL. Julkaisusarja A:146.
- Ommundsen, Y. (1992) Self evaluations, affect and dropout in the soccer domain. A prospective study of young male Norwegian players. Doctoral thesis, Norwegian University of Sport and Physical education.
- Petrovski, A. (1973) Yleinen psykologia . Tampere: Kansankulttuuri.

Pulkkinen, L. (1977) Kotikasvatuksen psykologia. Jyväskylä 1977.

Riukulehto, T. & Huhtala, K. (1992) Tilastomenetelmien peruskurssi. Jyväskylän yliopiston tilastotieteen laitoksen julkaisuja 17/1992. Jyväskylän yliopiston monistuskampus.

Roberts, G.C. (1982) Achievement Motivation in sport. Exercise and Sport Sciences Reviews 10, 236-269.

Roberts, G.C. (1992) Motivation in sport and exercise: conceptual constraints and convergence. Teoksessa G.C. Roberts (toim.) Motivation in sport and exercise. Human Kinetics Books, Champaign, Illinois, 3-30.

Ruohotie, P. (1985) Kehittyvä ja kannustava koulu yhteisö. Tutkimustulosten avaama näkökulma koulun sisäiseen kehittämiseen. Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajan koulutuslaitos. Selosteita ja tiedotteita.

Saari, H. (1983) Koulusaavutusten affektiiviset oheissaavutukset. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja 348/1983.

Silva, J.M. & Weinberg, R.S. (1984) Psychological foundation of Sport. Illinois: Human Kinetics Publishers.

Silvennoinen, M. (1981) 11-19 -vuotiaiden lasten fyysisesti aktiivit harrastukset vapaa-ajan toiminnallisuudessa ja käsitykset koululiikunnasta. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja n:o 31. Jyväskylä.

Silvennoinen, M. (1987) Koululainen liikunnan harrastajana. University of Jyväskylä. Studies in Sport, Physical Education And Health 22.

Singer, R.N. (1975) Myths and Truths in Sport Psychology. New York: Harper & Row Publishers.

- Singer, R.N. (1984) Sustaining Motivation in Sports. The Youth in Sport, Psychological Consideration Series. Florida: Sport Consultants International.
- Singer, R.N. & Gerson, R.F. (1980) Athletic Competition for Children: Motivational Considerations. *International Journal of Sport Psychology* 11, 249-262.
- Straub, W.F. & Williams, J.M. (1984) *Cognitive Sport Psychology*. New York: Sport Science Associates.
- Telama, R. (1986) Mikä liikunnassa kiinnostaa – liikuntamotivaatio. Teoksessa Vuolle, P., Telama, R. & Laakso, L. Näin suomalaiset liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Valtion painatuskeskus.
- Telama, R. & Laakso, L. (1983) Liikuntaharrastus. Teoksessa: Nuorten terveystavat Suomessa. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Sarja Tutkimukset 4. Helsinki, 49-69.
- Telama, R., Silvennoinen, M. & Vuolle, P. (1986) Kouluikäisten liikuntakäyttäytyminen. Teoksessa Vuolle, P., Telama, R. & Laakso, L. Näin suomalaiset liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Valtion painatuskeskus.
- Vanek, M. & Hosek, V. (1969) Need for Achievement in Sport Activity. *International Journal of Sport Psychology* 1, 86.
- Vanhakkala-Ruho, M. (1981) Perhe ja urheileva lapsi. Tampereen yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 123.
- Vuolle, P. (1978) Montrealin olympialaisten joukkotiedotus ja koulupoikien liikuntakäyttäytyminen. Teoksessa: Koululiikunta. Tutkijasymposium Pajulahden urheiluopistossa 1978. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja n:o 63. Helsinki, 61-69.
- Vuolle, P., Telama, R. & Laakso, L. (1986) Näin suomalaiset liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Valtion painatuskeskus.

- Weiner, B. (1974) *Achievement Motivation and Attribution Theory*. New Jersey: General Learning Corporation.
- Weiner, B (1986) *An attributional theory of motivation and emotion*. New York: Springer-Verlag.
- Weiss, M.R. & Chaumeton, N. (1987) *Motivational Orientations in Sport*. *Advances in Sport Psychology*. University of Oregon, 61-99.
- Weiss, M.R. & Petlichkoff, L.M (1989) *Children's motivation for participation in and withdrawal from sport: Identifying the missing links*. *Pediatric Exercise Science* 1, 195-211.
- White, R.W. (1959) *Motivation reconsidered: The concept of competence*. *Psychological Review* 66, 297-333.
- White, R.W. (1963) *Ego and reality in psychoanalytic theory*. *Psychological Issues Series, monograph no.11*. New York: International Universities Press.
- White, S.A. Duda, J.L. (1994) *The relationship of gender, level of sport involvement, and participation motivation to task and ego orientation*. *International Journal of Sport Psychology* 25, 4-18.

LHITTEET

Liite 1. Korrelaatiomatriisi kysymyksestä 13.

	X29	X30	X31	X32	X33	X34	X35	X36	X37	X38	X39	X40
X29	1.00											
X30	.65	1.00										
X31	.20	.98	1.00									
X32	.39	.31	.59	1.00								
X33	.73	.75	.10	.37	1.00							
X34	.42	.67	.05	.19	.62	1.00						
X35	.30	.29	.45	.63	.34	.23	1.00					
X36	.31	.30	.46	.63	.38	.22	.74	1.00				
X37	.54	.51	.08	.27	.58	.51	.24	.30	1.00			
X38	.13	.06	.54	.42	.13	.01	.40	.40	.08	1.00		
X39	.44	.36	.41	.57	.41	.24	.60	.66	.31	.48	1.00	
X40	.63	.73	-.03	.20	.79	.63	.27	.28	.59	.02	.34	1.00

Liite 2. Korrelaatiomatriisi kysymyksestä 21.

	X86	X87	X88	X89	X90	X91	X92	X93	X94	X95	X96	X97
X86	1.00											
X87	.30	1.00										
X88	.32	.69	1.00									
X89	.53	.28	.30	1.00								
X90	.46	.31	.35	.60	1.00							
X91	.22	.66	.68	.17	.22	1.00						
X92	.15	.58	.49	.15	.14	.66	1.00					
X93	.45	.05	.12	.47	.40	.09	.06	1.00				
X94	.48	.30	.40	.41	.44	.33	.20	.47	1.00			
X95	.07	.52	.44	.03	.04	.57	.63	-.00	.15	1.00		
X96	.55	.24	.30	.53	.49	.23	.13	.49	.53	.13	1.00	
X97	.15	.53	.47	.25	.25	.56	.62	.16	.31	.58	.29	1.00

SUKUPUOLIVERTAILUJA

Liite 3. Tehtäväorientoituneisuuden erot koulunkäynnissä poikien ja tyttöjen välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskivirhe	
FAC2					
Pojat	117	-.2982	1.022	.095	
Tytöt	116	.3008	.738	.068	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
t-testi	-5.13	211.11	.000	.117	(-.829,-.369)

Liite 4. Tehtäväorientoituneisuuden erot liikunnassa poikien ja tyttöjen välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskivirhe	
FAC4					
Pojat	125	-.1026	1.087	.097	
Tytöt	129	.0995	.732	.064	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
t-testi	-1.73	216.47	.085	.117	(-.432,.028)

Liite 5. Kilpailuorientoituneisuuden erot koulunkäynnissä poikien ja tyttöjen välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskivirhe	
FAC1					
Pojat	117	-.0071	.942	.087	
Tytöt	116	.0071	.994	.092	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	Vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
t-testi	-.11	231	.911	.127	(-.264, .236)

Liite 6. Kilpailuorientoituneisuuden erot liikunnassa poikien ja tyttöjen välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskivirhe	
FAC3					
Pojat	125	.0286	.946	.085	
Tytöt	129	-.0277	.955	.084	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
Equal	.47	252	.637	.119	(-.179, .291)
Unequal	.47	251.87	.637	.119	(-.179, .291)

VERTAILUJA ERI LUOKKAMUOTOJEN VÄLILLÄ

Liite 7. Kilpailuorientoituneisuuden erot urheilupainotteisessa kysymyksessä 21 normaaliluokkien ja liikuntaluokien välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskihajonta	
FAC3					
Normaali	186	-.1396	.894	.066	
Liikunta	51	.5200	.929	.130	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
t-testi	-4.63	235	.000	.142	(-.940,-.379)

Liite 8. Kilpailuorientoituneisuuden erot urheilupainotteisessa kysymyksessä 21 normaaliluokkien ja Verso-luokan välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskivirhe	
FAC3					
Normaali	186	-.1396	.894	.066	
Verso	17	-.0320	1.105	.268	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
t-testi	-.47	201	.642	.231	(-.563, .348)

Liite 9. Kilpailuorientoituneisuuden erot urheilupainotteisessa kysymyksessä 21 liikunta- ja normaaliluokkien välillä (t-testi).

	N	ka	kh	ka:n keskivirhe	
FAC3					
Liikunta	51	.5200	.929	.130	
Normaali	17	-.0320	1.105	.268	
t-test for Equality of Means					
Muuttujat	t-arvo	vapausasteet	p-arvo	eron keskivirhe	luottamusväli 95%
t-testi	2.02	66	.047	.273	(.007, 1.097)

Liite 10. Kilpailuorientoituneisuus urheilussa normaaliluokkien, liikuntaluokkien ja Versoluokan välillä (variانسianalyysi).

Varianssilähde FAC3	D.F.	Neliösummat	Keskineliöt	F-suhde
Ryhmien välinen	2	17.4341	8.7170	10.3981
Ryhmien sisäinen	251	210.4199	.8383	
Yhteensä	253	227.8540		

	Lukumäärä	Keskiarvo	Keskihajonta
Normaali	186	-.1396	.8935
Liikunta	51	.5200	.9293
Verso	17	-.0320	1.1051
Yhteensä	254	.0000	.9490

Liite 11. Tehtäväorientoituneisuus koulunkäynnissä normaaliluokkien, liikuntaluokkien ja Verso-luokan välillä (variانسsianalyysi).

Varianssilähde FAC2	D.F.	Neliösummat	Keskineliöt	F-suhde
Ryhmien välinen	2	.0316	.0158	.0178
Ryhmien sisäinen	230	204.6760	.8899	
Yhteensä	232	204.7076		

	Lukumäärä	Keskiarvo	Keskihajonta
Normaali	170	-.0057	.9920
Liikunta	48	.0228	.8008
Verso	15	-.0085	.7670
Yhteensä	233	.0000	.9393

Liite 12. Tehtäväorientoituneisuus urheilussa normaaliluokkien, liikuntaluokkien ja Verso-luokan välillä (variانسsianalyysi).

Varianssilähde FAC4	D.F.	Neliösummat	Keskineliöt	F-suhde
Ryhmien välinen	2	3.4390	1.7195	2.0137
Ryhmien sisäinen	251	214.3278	.8539	
Yhteensä	253	217.7669		

	Lukumäärä	Keskiarvo	Keskihajonta
Normaali	186	-.0589	.9637
Liikunta	51	.2321	.7599
Verso	17	-.0522	.9238
Yhteensä	254	.0000	.9278

Liite 13. Kilpailuorientoituneisuuden yhteys kouluunlähtöön suhtautumiseen hyvin, keskinertaisesti ja huonosti koulunkäyntiin suhtautuvien välillä (varianssianalyysi).

Varianssilähde FAC1	D.F.	Neliösummat	Keskineliöt	F-suhde
Ryhmien välinen	2	4.5850	2.2925	2.0929
Ryhmien sisäinen	167	182.9303	1.0954	
Yhteensä	169	187.5153		

	Lukumäärä	Keskiarvo	Keskihajonta
Huono	31	-.2296	1.1262
Keskinert.	99	-.0380	1.0211
Hyvä	40	.2650	1.0463
Yhteensä	170	-.0016	1.0534

Liite 14. Kilpailuorientoituneisuus koulunkäynnissä normaaliluokkien, liikuntaluokkien ja Verso-luokan välillä (varianssianalyysi).

Varianssilähde FAC1	D.F.	Neliösummat	Keskineliöt	F-suhde
Ryhmien välinen	2	2.4697	1.2348	1.3268
Ryhmien sisäinen	230	214.0626	.9307	
Yhteensä	232	216.5323		

	Lukumäärä	Keskiarvo	Keskihajonta
Normaali	170	-.0619	.9622
Liikunta	48	.1841	.9347
Verso	15	.1127	1.0863
Yhteensä	233	.0000	.9661

HEI

Osallistuit viime keväänä Sotkamon kunnassa toteutettavan VERSO-projektin kyselyyn. Jotta saisimme kuvan vuoden aikana tapahtuneista muutoksista, toivomme Sinun vastaavan huolellisesti tähänkin kyselyyn. Lomakkeessa kysytään suurimmaksi osaksi samoja asioita kuin viime keväänäkin. **VASTAA** kuitenkin **TÄMÄNHETKISEN TILANTEESI MUKAAN**, koska vain siten voimme saada mahdollisimman oikean kuvan sotkamolaisista koululaisista.

Kaikki lomakkeen tiedot käsitellään ehdottoman **LUOTTAMUKSELLISESTI**. Opettajilla ei ole mahdollisuutta saada käsiinsä lomakkeissa olevaa tietoa, sillä ne tulevat ainoastaan tutkimusryhmän käyttöön. Lomakkeet on numeroitu tietokonekäsittelyä varten.

Kysymyksiin vastaaminen tapahtuu valitsemalla valmiiksi annettujen vastausvaihtoehtojen joukosta se, joka parhaiten vastaa sinun omaa tilannettasi tai mielipidettäsi. Joihinkin kysymyksiin vastataan kirjoittamalla vastaus sitä varten varatulle riville. Kysymyksiin ei ole oikeita tai väriä vastauksia.

Jos sinulla on jotakin kysyttävää lomakkeen täytön aikana, voit nostaa kätesi ja esittää kysymyksesi tilaisuuden valvojalle.

Kiitokset yhteistyöstä

Lauri Laakso
apulaisprofessori
Jyväskylän yliopisto/liikuntakasvatuksen laitos

1. Sukupuoli () poika () tyttö

2. Koulumatkasi pituus: _____

3. Mikä on isäsi ammatti?

(Kuvaile hänen työnsä niin tarkasti kuin voit. Esim. automekaanikko, opettaja, maanviljelijä, kirvesmies jne.)

(Jos isäsi on työtön tai eläkkeellä, kirjoita myös se sekä hänen tavallisin työnsä)

4. Mikä on äitisi ammatti?

(Kuvaile myös äitisi työ niin tarkasti kuin voit. Esim. kotiäiti, sihteeri, hammaslääkäri, tarjoilija jne.)

(Jos äitisi on työtön tai eläkkeellä, kirjoita myös se sekä hänen tavallisin työnsä)

5. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä?

- () pidän koulunkäynnistä hyvin paljon
- () pidän koulunkäynnistä melko paljon
- () en pidä koulunkäynnistä kovin paljon
- () en pidä koulunkäynnistä lainkaan

6. Kun päiväinen kouluunlähtöhetki lähestyy, tuntuuko sinusta, että lähdet kouluun yleensä

- () erittäin mielelläni
- () melko mielelläni
- () miten milloinkin
- () melko vastenmielisesti
- () erittäin vastenmielisesti

7. Kun palaat koulusta kotiin, tunnetko itsesi yleensä

- () pirteäksi
- () väsyneeksi
- () hieman väsyneeksi
- () olevasi aivan poikki

8. Teetkö koulutehtäväsi

- () yleensä hetken mielihohteesta tai mielialan mukaan
- () yhtä usein suunniteltuna aikana kuin hetken mielihohteesta
- () tavallisimmin ennalta määrättyinä aikoina tai muutoin ennakkosuunnitelmien mukaan

9. Mistä koulussasi opetetuista aineista pidät 1. eniten, 2. seuraavaksi eniten?

1. _____

2. _____

10. Mistä koulussasi opetetuista aineista pidät 1. vähiten, 2. seuraavaksi vähiten?

1. _____

2. _____

11. Koulupäiväni merkitsee minulle

	erittäin paljon	melko paljon	en osaa sanoa	melko vähän	erittäin vähän
Uusien ystävien saamista	()	()	()	()	()
Jokapäiväistä rutiinia	()	()	()	()	()
Uusien asioiden oppimista	()	()	()	()	()
Ruokailua	()	()	()	()	()
Kavereiden tapaamista	()	()	()	()	()
Välituntien iloa	()	()	()	()	()
Menestymisen osoittamista	()	()	()	()	()
Pakkoa	()	()	()	()	()

12. Seuraavat väittämät liittyvät koulunkäyntiin ja oppimiseen. Rastita se vaihtoehto, mikä mielestäsi sopii parhaiten kuvaamaan juuri sinua itseäsi.

	ei pidä lainkaan paik- kaansa	pitää melko vähän paik- kaansa	pitää jonkin verran paik- kaansa	pitää melko hyvin paik- kaansa	pitää erittäin hyvin paik- kaansa
Oppiminen tuottaa minulle iloa	()	()	()	()	()
Halun pärjätä hyvin verrattuna muihin	()	()	()	()	()
Uusien, myös vaikeiden asioiden oppiminen innostaa minua	()	()	()	()	()
Haluan oppia tietämään paljon erilaisia asioita	()	()	()	()	()
Yritän työskennellä koulussa ahkerasti, koska vanhempani odottavat minulta hyviä suorituksia	()	()	()	()	()
Käyn koulua, jotta pärjäisin hyvin elämässäni	()	()	()	()	()

13. Koulussa tunnen itseni onnistuneimmaksi silloin kun (ympyröi numero, joka parhaiten vastaa käsitystäsi)

	Täysin eri mieltä				Täysin samaa mieltä
Saan parempia numeroita kuin toiset	1	2	3	4	5
Olen paras	1	2	3	4	5
Yritän kovasti	1	2	3	4	5
Huomaan todella kehittyväni	1	2	3	4	5
Pärjään paremmin kuin toiset	1	2	3	4	5
Näytän toisille olevani paras	1	2	3	4	5
Voitan vaikeudet	1	2	3	4	5
Onnistun sellaisessa, mitä en ole aikaisemmin osannut .	1	2	3	4	5
Pärjään sellaisessa asiassa, mitä toiset eivät osaa	1	2	3	4	5
Teen kaiken parhaan kykyni mukaan	1	2	3	4	5
Saavutan itselleni asettamani tavoitteen	1	2	3	4	5
Olen selvästi toisia parempi	1	2	3	4	5

14. Koulutuntien ulkopuolella: Kuinka usein tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit ja hikoilet?

- () päivittäin
 () 4-6 kertaa viikossa
 () 2-3 kertaa viikossa
 () kerran viikossa
 () kerran kuukaudessa
 () harvemmin kuin kerran kuukaudessa
 () en koskaan

15. Millaista liikuntaa tavallisesti harrastat vapaa-aikanasi? Mainitse kolme eniten harrastamaasi lajia.

TALVELLA

1. _____

2. _____

3. _____

KESÄLLÄ

1. _____

2. _____

3. _____

16. Oletko jonkin urheiluseuran jäsen?

- () en
 () kyllä, ja otan osaa urheiluseuran harjoitukseen
 () kyllä, mutta en osallistu urheiluseuran harjoitukseen

Jos kuulut urheiluseuraan, niin mihin? _____

17. Oletko koulun urheilukerhon jäsen?

- () en
 () kyllä, ja otan osaa urheilukerhon harjoituksiin

18. Otatko osaa urheilukilpailuihin? (Kilpailijana esim. yleisurheilukilpailuihin, jalkapallo-otteluihin, jääkiekko-otteluihin jne.)

- () kyllä
 () en
 () aikaisemmin, mutta en enää

Jos osallistut kilpailuihin, niin kerro lajisi _____

19. Mitä liikunta merkitsee sinulle. Rastita se vaihtoehto, joka yleensä pitää paikkansa sinun kohdallasi.

	en osaa sanoa	ei pidä paikkaansa	pitää jossain määrin paikkaansa	pitää suuressa määrin paikkaansa
Se tuottaa iloa ja koen virkistävänä	()	()	()	()
Se on minulle ajankulua	()	()	()	()
Se on vastapaino koulutyölle	()	()	()	()
Koska kaveritkin harrastavat	()	()	()	()
Voin iloita edistymisestä	()	()	()	()
Liikunta on terveellistä	()	()	()	()
Voin opetella uusia taitoja	()	()	()	()
Hyvästä kunnosta ja taidoista on hyötyä myöhemmin	()	()	()	()
Voin saada uusia ystäviä	()	()	()	()
Se tarjoaa mahdollisuuden yhdessä-oloon tyttöjen ja poikien kanssa	()	()	()	()
Voin menestyä kilpailuissa	()	()	()	()
Voin kehittyä taitavammaksi, nopeammaksi, voimakkaammaksi, notkeammaksi	()	()	()	()
Vanhempani innostavat liikkumaan	()	()	()	()
Se tarjoaa mahdollisuuden esiintymiseen	()	()	()	()
Nautin esteettisestä (kauniista) liikunnasta	()	()	()	()
Liikunta on kivaa	()	()	()	()
Haluan tulla urheilijaksi	()	()	()	()
Liikunta on vauhdikasta ja jännittävää	()	()	()	()

20. Kuinka paljon seuraavat tekijät rajoittavat tai vähentävät omaa liikuntaharrastustasi?

	ei lainkaan	vähän	melko paljon	paljon
Kotitehtävät tai kokeet	()	()	()	()
Liikuntapaikkojen puute	()	()	()	()
En ole hyvä liikunnassa	()	()	()	()
Ei ole sopivaa lajia	()	()	()	()
Ohjatun toiminnan/kerhojen vähyys	()	()	()	()
Oma saamattomuus	()	()	()	()
Muut harrastukset (esim. partio, musiikki) ...	()	()	()	()
Liikunnassa on liikaa kilpailua	()	()	()	()
En ole kiinnostunut liikunnasta	()	()	()	()
Parhaat kaverit eivät harrasta liikuntaa	()	()	()	()
Tovereiden kiusaaminen tai iva	()	()	()	()
Vanhempien kielteinen asentoituminen liikuntaan	()	()	()	()
Sairaus tai vamma	()	()	()	()
Liikunta ei ole kivaa	()	()	()	()

muu syy, mikä? _____

21. Tunnen onnistuvani liikunnassa parhaiten kun...

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
Opin uuden taidon ja se innostaa minua harjoittelemaan enemmän	()	()	()	()
Olen ainoa, joka hallitsee taidon	()	()	()	()
Voin suoriutua tehtävästä paremmin kuin ystäväni	()	()	()	()
Opin uuden taidon kovalla harjoittelulla	()	()	()	()
Harjoittelen todella kovasti	()	()	()	()
Toiset eivät pysty suoriutumaan yhtä hyvin kuin minä	()	()	()	()
Olen paras	()	()	()	()
Yritän kaikkeni	()	()	()	()
Taito, jonka opin, tuntuu todella oikealta	()	()	()	()
Toiset töppäilevät ja minä en	()	()	()	()
Oppimani asia saa minut harjoittelemaan lisää	()	()	()	()
Teen parhaimmat suoritukset/pisteet	()	()	()	()

22. Esiinnyn mielelläni yleisölle

Halun toimia ryhmänjohtajana kaveripiirissä tai luokassa	()	()	()	()
otan mielelläni toimittaakseni yhteisiä asioita (esim. luokan)	()	()	()	()

23. Oatko soittotunteja

- () otan
soitin: _____
- () olen ottanut, mutta en ota enää
soitin: _____
- () en ole koskaan ottanut

24. Oletko laulanut kuorossa

- () laulan nykyisin
- () olen laulanut, mutta en enää
- () en ole koskaan laulanut

25. Oletko soittanut jossakin orkesterissa tai bändissä

- () olen, missä _____
- () en ole

26. Onko sinulla joitakin muita taideharrastuksia (näytteleminen, tanssi, maalaaminen ym.)

- () on, mikä _____
- () on ollut, mutta ei ole enää
- () ei

27. Osallistutko johonkin kerhotoimintaan (esim. partio)

- () kyllä, mihin _____
- () en

28. Kuinka usein vietät kodin ulkopuolella aikaasi ystävien kanssa?

- () päivittäin, mukaanlukien viikonloput
- () 4-6 kertaa viikossa
- () 2-3 päivänä viikossa
- () kerran viikossa tai harvemmin
- () minulla ei ole ystäviä tällä hetkellä

29. Kuinka monta läheistä ystävää sinulla on tällä hetkellä?

- () ei yhtään
- () yksi
- () enemmän kuin yksi, montako

30. Kuinka paljon rahaa sinulla yleensä on omassa käytössäsi viikkoa kohden?
(sisältää taskurahasi ja itse ansaitsemasi rahat)

_____markkaa

31. Kuinka terveeksi koet itsesi?

- () erittäin terveeksi
() melko terveeksi
() en kovin terveeksi

32. Mitä mieltä olet fyysisestä kunnostasi? Se on

- () erittäin hyvä
() hyvä
() kohtalainen
() huono

33. Kuinka usein sinulla on ollut seuraavia oireita viimeisen 6 kuukauden aikana?
(merkitse rasti jokaisen oireen osalta)

	lähes päivit- täin	useammin kuin kerran viikossa	noin kerran kuussa	harvemmin tai ei koskaan
Päänsärkyä	()	()	()	()
Vatsakipu	()	()	()	()
Niska-hartiasärkyä	()	()	()	()
Selkäkipu	()	()	()	()
Masentuneisuutta	()	()	()	()
Ärtymystä tai pahantuulisuutta	()	()	()	()
Hermotuneisuutta	()	()	()	()
Vaikeuksia päästä uneen	()	()	()	()
Huimauksen tunnetta	()	()	()	()
Väsymyksen tunnetta	()	()	()	()

34. Milloin tavallisesti menet nukkumaan, jos sinun on mentävä kouluun seuraavana aamuna?

- () noin klo 21.00 tai aikaisemmin
() noin klo 21.30
() noin klo 22.00
() noin klo 22.30
() noin klo 23.00 tai myöhemmin

35. Milloin tavallisesti heräät koulupäivänä?

- () noin klo 6.30 tai aikaisemmin
 () noin klo 7.00
 () noin klo 7.30
 () noin klo 8.00 tai myöhemmin

36. Kuinka usein juot tai syöt seuraavia: (merkitse rasti jokaisen elintarvikkeen osalta)

	useammin kuin kerran päivässä	kerran päivässä	viikottain mutta en päivittäin	harvemmin kuin viikottain	en koskaan
Kaakaota	()	()	()	()	()
Teetä	()	()	()	()	()
Kahvia	()	()	()	()	()
Hedelmiä	()	()	()	()	()
Cola-juomia tai muita limonadeja	()	()	()	()	()
Makeisia	()	()	()	()	()
Sokeria (kahvissa, teessä kaakaossa tai muuten)	()	()	()	()	()
Maapähkinöitä	()	()	()	()	()
Ranskanperunoita	()	()	()	()	()
Perunalastuja	()	()	()	()	()
Paistettuja perunoita	()	()	()	()	()
Hampurilaisia tai hot dogeja ..	()	()	()	()	()
Kokojyväleipää	()	()	()	()	()
Tummaa leipää	()	()	()	()	()
Rasvatonta maitoa	()	()	()	()	()
Kevytmaidon	()	()	()	()	()
Kulutusmaidon	()	()	()	()	()
Voita	()	()	()	()	()
Liharuokaa	()	()	()	()	()
Kasvisruokaa	()	()	()	()	()

37. Kuinka usein harjaat hampaasi?

- () useammin kuin kerran päivässä
 () kerran päivässä
 () vähintään kerran viikossa, mutta en päivittäin
 () harvemmin kuin kerran viikossa
 () en koskaan

45. Miten usein juot nykyisin alkoholipitoisia juomia?
(yritä huomioida myös ne kerrat, kun joit hyvin pienen määrän alkoholia)

Merkitse rasti jokaisen juomalaadun osalta.

	päivittäin	vähintään kerran viikossa	vähintään kerran kuussa	harvemmin kuin kerran kuussa	en koskaan
Keskiolutta tai IV-olutta	()	()	()	()	()
Viiniä	()	()	()	()	()
Väkeviä alkoholijuomia (kuten koskenkorvaa, vodkaa viskiä, likööriä jne.)	()	()	()	()	()
Muita mietoja alkoholijuomia (kuten siideriä, long drink juomia jne.)	()	()	()	()	()

KIITOS VIELÄ KERRAN JA HYVÄÄ LOPPUKEVÄTTÄ JA KESÄÄ!